

זאת היתה

שבת פרשת בראשית תשע"ט

שיעורי תורה והתוועדויות חסידיות
מהרב **יצחק גינזבורג** שליט"א

גַּל עֵינַי וְאַבְיָטָה נְפִלְאוֹת מִתּוֹךְ תְּךָ

כבוד אמ -

מתכון למציאת
השליחות

איך לומדים
ליקוטי מוהר"ן?

27

38

ברכות בחשבון
רמזים בפסוקי הפרשה

מזכור אילדים
נעוץ סופן בתחילתן

41

45

ארבע מדרגות תשובה

התוועדות שמחת בית השואבה חלק א'

כי עמך הסליחה

חלוקת לעקאח במוסדות בירושלים

כתר הבן - כבוד אמ

שיעור נשים משבת תשובה

מעין גנים

נקודה חסידית לפרשת השבוע

טעם מצוה

מצות פרו ורבו

ספור חסידי

רבי לוי יצחק מברדיטשוב

מענות ותשובות

תשובות הרב לשואלים

03

12

21

28

32

35

38

הקדמת המערכת

שבת שלום וחורף בריא לכל הקוראים היקרים, עיצומו של חודש האיתנים מאחרינו ואנחנו יוצאים להמשך השנה מצוידים בעוד **חוברת ואביטה** מלאה וגדושה בדברי תורה וחסידות של **הרב יצחק גינזבורג שליט"א** לשבת בראשית, וידוע הפתגם החסידי, "**כפי שנעמדים בשבת בראשית כך הולך ונמשך על כל השנה**".

השבוע בגליון:

נפתח בחידוש, **מדור ילדים חדש** ונפלא, אותו יוכלו הילדים ללמוד לבד או יחד עם ההורים. השבוע במדור יספר לנו **רזי** על כלל מאוד חשוב בחסידות, "**נעוץ סופן בתחילתן**", ועל הלימוד ממנו כשאנו מתחילים את התורה מחדש. למען הנוחות השיעור ממוקם בסופה של החוברת, אל תפספסו...

נחזור להתחלה ונפתח עם חלק א' של השיעור הנפלא שהיה **בשמחת בית השואבה**, במוצאי יו"ט של סוכות. בחלק זה מבאר הרב **ארבע מדרגות של תשובה**, בהן גם תשובה שאינה גמורה, ומקביל אותן לארבעת המינים של חג הסוכות.

משם נעבור לשני שיעורים קצרים יחסית שנתנו בעשרת ימי תשובה, האחד, **שיעור נשים משבת תשובה**, הילולת הרבנית חנה – אם הרבי מליובאוויטש, ובו לימוד מאלף מאופן **כיבוד אם** של הרבי ועוד. השני, שיעור **ממעמד חלוקת לעקאה לתלמידי (והורי) מוסדות החינוך בירושלים**, עוסק בדמותו ועבודתו של אהרון הכהן הגדול ובעבודת יוה"כ.

ועוד חידוש, אנחנו נפרדים ממדור דבר יום ביומו ואת מקומו יתפוס מדור **מעין גנים**. בשנים תש"ס-תשס"ב יצא דף פרשת שבוע עם 'נקודה חסידית' משיעורי הרב באותה תקופה. הדפים של השנה הראשונה יצאה בסדרת הספרים 'מעין גנים' וסדרת הדפים של השנה השלישית בסדרת הספרים 'עמודיה שבעה'. אם ירצה ה', סדרת הדפים של השנה השנייה - בתוספת 'נקודות' שלא התפרסמו אז, עדכונים והשלמות - תתפרסם השנה בעלון "ואביטה".

אנחנו מתחילים שוב מבראשית עם **טעם מצוה** על המצוה הראשונה בתורה, "**פרו ורבו**", אתה נמשיך גם בשבוע הבא. כמובן שגם **הספור החסידי** כאן אתנו, עם ספור על בעל ההילולא של כ"ה תשרי, **רבי לוי יצחק מברדיטשוב**.

כמו תמיד יש לנו כמה **מענות ותשובות** מעניינים בשבילכם, על מגוון התמודדויות מבפנים ומבחוץ. ונסיים עם המדור היקר **ברכות בחשבון** שילמד אותנו על **מספרים משוכללים** (per-fect numbers), עם **3 אתגרים לקוראים** שלנו. מחכים לתשובות שלכם.

הודעות חשובות: ביום ראשון יתקיים השיעור החודשי באנגלית.

כמו תמיד ב18:30 בבית כנסת 'נצח ישראל' ברחביה, פינת הרחובות רמב"ן ואבן-עזרא.

ביום רביעי התוועדות סעודת ראש חודש חוזרת אלינו.

בית משפחת מרנץ, רחוב דבר מלכות 1, כפר חב"ד, בשעה 17:00. מחכים לראותכם.

שבת שלום ומבורך, המערכת

לקבלת השיעורים במייל ולהצטרפות לצוות המפיצים: itiel@pnimi.org.il
עריכה: אביב מויאל | **מערכת:** הרב יוסי פלאי, בעז יעקבי ואיתיאל גלעדי

ג	ל	ע	י	נ	י
ו	א	ב	י	ט	ה
נ	פ	ל	א	ו	ת
פ	ת	ו	ר	ת	ד

ארבע מדרגות תשובה

שמחת בית השואבה

קיצור מהלך השיעור

השיעור שלפנינו הוא חלקה הראשון (והקצר יותר) של התוועדות שמחת בית השואבה מסוכות השנה. השיעור עוסק בארבע מדרגות תשובה – נושא שהוא אקטואלי תמיד, אך צומח כאן, מטבע הדברים, מתוך התבוננות ביום הכיפורים ובארבעת המינים של סוכות – כאשר לצד התשובה הרגילה והמלאה, נוספות מדרגות תשובה, שעל אף שהן חלקיות או כלליות מתברר שגם הן נכללות בגדר תשובה.

בפרק א, המחלוקת בין רבי לחכמים, האם יום כיפור מכפר גם למי שלא עשה תשובה או רק לשבים, פותחת התבוננות על מדרגות ממוצעות בין 'תשובה' ל'לא תשובה', ומתברר שלצד **תשובה גמורה** ומוחלטת, קיימת גם **תשובה-שאינה-גמורה** – תשובה של מי שמשתדל, אך לא תמיד מצליח – אודותה מדבר המאירי, שהיא בעצם ה'לא תשובה' שבתוך ה'תשובה', ולצד **תשובה פרטית** (כדיניה המפורטים בהלכה) קיימת גם **תשובה כללית**, התעוררות הלב לפנות אל ה', גם ללא שיש לכך השלכות מפורטות במציאות, שהיא בעצם ה'תשובה' שבתוך ה'לא תשובה'.

פרק ב מקביל את ארבע מדרגות התשובה הללו לארבעת המינים: האתרוג מסמל את התשובה הגמורה והמפורטת; הלולב, בעל הטעם וחסר הריח, מסמל את התשובה-שאינה-גמורה, בה יש טעם-תשובה ממשי, אך ללא ריח-תשובה, אוירה כללית של תשובה והתעוררות הלב הנדרשת לתשובה גמורה; ההדס, בעל הריח וחסר הטעם, מסמל את התשובה הכללית, שיש בה ריח-תשובה ללא טעם-ממשות; הערבות, חסרות הטעם והריח, מסמלות יהודי פשוט שיש לו אמונה, אך ללא כל התעוררות תשובה. הסוכה המקיפה את הכל מסמלת את מי שאפילו האמונה שלו אינה נמצאת במודע, אלא במקיף בלבד.

א. ארבע מדרגות תשובה ביום כיפור

עשה הבדלה בפני תלמידי הישיבה – היו מאות תלמידים – וכשהוא גמר את ההבדלה הוא התבטא בצורה ספונטאנית, באידיש, 'איך פארשטיי ניט, וואס וילען חכמים פון רבי'ן, ער איז דאך גערעכט' – 'אני לא מבין, מה רוצים חכמים מרבי, הרי הוא צודק'.

מה הוא התכוון? יש מחלוקת ידועה במסכת יומא^א אם צריך לעשות תשובה ביום

חג שמחה. באושפיזין הכלליים אנחנו כבר באושפיזין של יצחק אבינו, ובאושפיזין החסידיים – שמתחילים מהבעל שם טוב – אנחנו באושפיזין של המגיד ממעזריטש, אז נפתח בניגון של המגיד ממעזריטש שמקובל בבית רוז'ין, צאצאי המגיד.

הרבי הרש"ב: רבי צודק!

פעם אחת במוצאי יום כיפור הרבי הרש"ב

נרשם על ידי איתאל גלעדי. לא מוגה. מוצאי יו"ט סוכות תשע"ט – ירושלים.

הגם שכתוב "בסֶלַת תִּשְׁבוּ" – גם אורות הסוכה בפני עצמם צריכים להיות בהתיישבות, לא מקיף לגמרי – אבל כתוב בחסידות שהתיישבות ופנימיות הם שני דברים שונים. החידוש של הסוכה הוא שיושבים בסוכה – "תִּשְׁבוּ כַעֲיֵן תְּדוּרוֹ" – חידוש גדול, אבל ההתיישבות היא עדיין לא המשכת האורות בפנימיות ממש, לתוך הלב, לקלוט את האורות ואת כל השמחה שיכנסו ללב, "נתתה שמחה בלבי"¹. אם משהו נכנס ללב, לנקודה הפנימית שבלב, הוא גם נשאר לעד.

אז בעצם יש חמש בחינות בחג הסוכות: יש את הסוכה בעצמה, על דרך קוצו של י – כתר, מקיף, אור מקיף – ויש את ארבעת המינים, שהאריז"ל אומר² שהם כנגד י-ה-ו-ה, ארבע אותיות שם הוי'. הוא מסביר זאת קצת בדרך של חידוש – הוא אומר שה-י היא ההדסים, ה עילאה היא הערבות, ה-ו הלולב ו-ה תתאה, המלכות, האתרוג:

קוצו של י	סוכה
י	הדס
ה	ערבה
ו	לולב
ה	אתרוג

כל הבחינות האלה נעשות מהתשובה של יום כיפור.

מבנה ההתבוננות: התכללות הדעות לגבי תשובה (כנגד ארבעת המינים)

נחזור למחלוקת הזו, שהיא המחלוקת העיקרית ביום כיפור, בין רבי לחכמים: האם עצומו של יום מכפר גם בלי תשובה (כדעת רבי), או שחייבים לעשות תשובה (כדעת

כיפור כדי שיתקיים "עצומו של יום מכפר". רבי, רבינו הקדוש, אומר ש"עצומו של יום מכפר" גם בלי תשובה, וחכמים חולקים עליו ואומרים שיש ודאי בחינה של "עצומו של יום מכפר", אבל "לשבים". ככה פוסק גם הרמב"ם³ – ש"עצמו של יום הכפורים מכפר לשבים".

אם כן, מה הרושם שעמו יוצא הרבי הרש"ב מעבודת יום כיפור? העבודה הנפשית של כל נשיא, רבי אמתי בישראל, היא ככהן גדול שנכנס לקדש הקדשים ובמוצאי החג עושה יום טוב⁴. איך הוא יוצא מהקדש, מיום הכיפורים, מיום הקדוש? עם התבונה הזאת שבעצם רבי צודק, שהיום הזה מכפר על כל עם ישראל, אפילו שלא עשו תשובה. לכן הוא מקשה – אני לא מבין מה חכמים רוצים מרבי, למה חולקים עליו? הרי הוא צודק! בכל אופן, ההלכה לא ככה – צריך להבין. גם הוא אומר, איך פארשטיי ניט, איני מבין, צריך להבין.

חמש בחינות בחג הסוכות

עכשיו אנחנו כבר בתוך חג הסוכות, "זמן שמחתנו", שבא בהמשך לעבודת יום הקדוש, יום כיפור. כתוב⁵ שכל ההמשכות, כל הגילויים, כל השמחה העצומה של זמן שמחתנו – הכל נמשך מעבודת יום כיפור, מהתשובה של יום כיפור. בחג הסוכות יש מצות סוכה – "בסֶלַת תִּשְׁבוּ שבעת ימים כל האזרח בישראל ישבו בסֶלַת"⁶ – ומצות נטילת לולב, עם שאר המינים, כדי להמשיך את האורות המקיפים גם בפנימיות לגמרי⁷.

ב הלכות תשובה פ"א ה"ג.

ג יומא ע, א; עא, ב.

ד ראה (גם בכמה מהענינים בסעיף זה) ד"ה "בסוכות תִּשְׁבוּ" תשכ"ג (קונטרס סוכות תשנ"א).

ה ויקרא כג, מב.

ו משנת חסידים מסכת ימי מצוה וסוכה (פ"ד מ"א; פ"ה מ"ג; פ"ו מ"א); סידור עם דא"ח ד"ה "להבין ענין הלולב" (רסג, ג).

ז סוכה כו, א (ובהמשך שם).

ח תהלים ד, ח.

ט פרי עץ חיים שער הלולב פ"א.

קלות – וכתוב שהשעיר מכפר על הקלות גם בלי תשובה. אבל על המצוות החמורות – מצוות שיש בהן כרת או מיתת בית דין – צריכה להיות תשובה כדי שהשעיר יכפר.

מסביר המאירי¹ שבתוך התשובה יש שתי בחינות של תשובה: יש תשובה שקוראים לה "תשובה גמורה", שהיא כמו שהרמב"ם כותב² שהאדם חוזר בתשובה לגמרי, מתחרט לגמרי על העבר, על מה שעשה, מקבל לגמרי על העתיד שלא יחזור לסורו עוד, עד כדי שריבונו של עולם יעיד עליו שבאמת לא ישוב עוד לכסלה, לעבירה שהוא עבר. זו תשובה גמורה, תשובה שלמה. אומר המאירי שיש תשובה אחרת, שאינה גמורה – היא תשובה, אבל היא לא גמורה. מהי תשובה שאינה גמורה?

קודם כל, נתבונן בלשון שלו – לשון מאד יפה. הוא אומר שתשובה גמורה היא "התעוררות בתכלית ההערה". כלומר, שלב האדם החוזר בתשובה מתעורר בתכלית ההתעוררות. אבל אם יש התעוררות בלב לעשות תשובה, שאנחנו מתעוררים לשוב, אבל ההתעוררות אינה "בתכלית ההערה" – אמנם זו תשובה, אבל היא תשובה שאינה גמורה. כותב המאירי שמה שכתוב שהשעיר מכפר על הקלות גם בלי תשובה היינו בלי תשובה גמורה – אבל צריכה להיות תשובה שאינה גמורה, השעיר עוזר גם אם התשובה היא לא גמורה, לגבי הקלות, אבל לגבי החמורות צריכה להיות תשובה גמורה. כך היא שיטת המאירי.

תשובה שאינה גמורה – תשובת

המכור – 'לא תשובה' שב'תשובה'

ניתן דוגמה לתשובה שאינה גמורה: לפעמים אדם מכור לאיזו תאוה, קשה לו

חכמים)? יש פה לכאורה שני קצוות – קצה אחד שצריך לעשות תשובה כדי שהיום יכפר וקצה שני, הפוך, שאפילו בלי תשובה היום מכפר. בכל מקום שיש מחלוקת, במיוחד כשיש בה שני קצוות מן הקצה אל הקצה, חייב להיות משהו באמצע. מה שבאמצע, הממוצע, בדרך כלל כולל בעצמו שתי בחינות, כי כל ממוצע צריך להאחז בשני הקצוות, מכאן ומכאן. שני הקצוות שבתוך הממוצע הם בסוד ההתכללות.

כלומר, אם יש קצה **א** וקצה **ב** צריך להיות גם את ה-**ב** שב-**א** ואת ה-**א** שב-**ב**. או, כמו שמקובל בקבלה לדבר על שם **מה** ושם **בן** – היות שהם שני שמות, שתי בחינות שונות לגמרי – צריכה להיות התכללות, **בן ד-מה** ו-**מה ד-בן**. כך גם בנגלה שבתורה, אם יש מחלוקת מן הקצה אל הקצה צריכה להיות התכללות, וממילא ההבנה והמבנה השלם צריך להיות "שנים שהם ארבעה".

אם נוכל לזהות בתוך התשובה ארבע בחינות של תשובה, נוכל גם להקביל אותן לארבעת המינים של הלולב, כאשר הסוכה עצמה היא אור מקיף על גבי כולם. זה מה שנסביר עכשיו, בדבור הראשון שלנו הערב.

המאירי: תשובה גמורה

ותשובה שאינה גמורה

חוץ מ"עצומו של יום", שיש מחלוקת אם מכפר עם תשובה או בלי תשובה, יש גם חידוש גדול לגבי שעיר המשתלח ביום כיפור, שהרמב"ם פוסק³ שמכפר על הקלות בלי תשובה ועל החמורות עם תשובה. כלומר, יש מצוות קלות, מצוות שאין בהן כרת או מיתת בית דין, מצוות עשה ולא-תעשה שנקראות

יב חבור התשובה מאמר שני פי"ג (הוצאת סופר – עמ' 546-7). ראה גם הערה 6 בלקו"ש דלקמן הערה כג.

יג הלכות תשובה פי"ב ה"ב.

י נגעים פי"א מ"א.

יא הלכות תשובה פי"א ה"ב.

המאירי. הוא רוצה, אבל יודע שהתשובה שלי לא גמורה, אין לי כח לזה.

תשובת יום כיפור – תשובה כללית – 'תשובה' שב'לא תשובה'

בלשון הרמב"ם, שלפי דעת חכמים "עצמו של יום מכפר לשבים", אפשר לשאול – אם אדם עושה תשובה, למה זקוקים ליום כיפור? מסביר הרבי^{טז} שכאן המלה "שבים" היא משהו אחר – הכוונה שעושה תשובה כללית, ולא תשובה פרטית. מהי תשובה כללית? שיש לי התעוררות להתקרב לה', לחזור לה' – פתאום אני מקבל הארה, מרגיש כמה שאני רחוק מהקב"ה, ובאמת בכל הלב רוצה להתקרב, לשוב לה', "ושבת עד הוי' אלהיך"^{טז}. לחשוב על כל הדברים הלא טובים, על כל ה"אשמונו בגדנו גזלנו" ועוד יותר "על חטא שחטאנו לפניך" – כל הפרטים – אני לא שמה כרגע. אני רק במקום בנפש שאני רוצה את ה', אני רוצה להתעורר – אני מרגיש שאני בשינה עמוקה, עמוק בתרדמה. זה מה שהשופר אמור לעשות בראש השנה – לעורר אותי מהתרדמה^{טז}. זו המשמעות של "שבים".

מסביר הרבי ש"שבים" בעצם מתייחס לגברא – שהגברא, האדם, נמצא עכשיו בתנועה נפשית של שיבה לה'. כשאדם עושה חושבים – מה שנקרא חשבון נפש – ומגלה בדיקו מה הבעיה שלו, מה עשיתי לא בסדר, זו תשובה על החפצא של החטא. יש תשובה על החפצא של כל חטא וחטא בפני עצמו, שהוא חושב על החטא ומקבל על עצמו –

מאד, הוא רוצה לצאת ממנה, רוצה להגמל, אבל הוא לא מאמין בעצמו, לא בוטח מאה אחוז שיצליח – כמה שהוא מנסה ומשתדל. גם הוא לא יכול להעיד על עצמו להעיד שלא יפול אף פעם בדבר הזה. הוא אומר לקב"ה, בכנות, מתוך הלב – אני רוצה לצאת מזה, מההתמכרות שלי, אני לא בטוח שאצליח, כי אני מאד-מאד קשור, אני 'אסור', מכור בלשון חז"ל^{טז}. אני אעשה את ההשתדלות שלי – אני לא מעיד על עצמי שלא אפול, וגם אתה לא תוכל להעיד עלי, אבל אם תעזור לי מאד אולי העסק יצליח. אני אעשה את שלי, ואבקש שאתה תעשה את שלך.

איך שלא יהיה, אפילו אם אחר כך הוא שוב נופל ח"ו בעבירה, אדמו"ר האמצעי כותב ב"דרך חיים" – הספר שלו על תשובה – שגם תשובה כזו עושה נחת רוח לקב"ה, כי הוא משתדל, אם הוא יכול לעמוד בהשתדלות שלו אפילו קצת, אף על פי שאחר כך ההתמכרות שלו 'גדולה עליו' והוא נופל – אם הוא הצליח קצת לעמוד, זו לא תשובה גמורה, לא תשובה שלמה בכלל, אבל זו תשובה, תשובה שעושה נחת רוח לה', "באשר הוא שם"^{טז}.

אם כן, זיהינו כבר שתי בחינות של תשובה – תשובה גמורה ותשובה שאינה גמורה, לפי שיטת המאירי. מהי התשובה הזו, שאינה גמורה? התכללות של 'בלי תשובה' בתוך עבודת התשובה. אמרנו שאנחנו עושים כעת התבוננות ומחפשים אחרי התכללות בין ה'בלי תשובה' של רבי 'לתשובה' שמצריכים חכמים ביום כיפור. אמרנו שרוצים התכללות של כל אחד בשני. מהי ה'לא תשובה' שבתוך 'תשובה'? המדרגה הזו, הבחינה הזו, שאדם מתעורר אך לא "בתכלית ההערה", כלשון

טז לקו"ש חכ"ז עמ' 124 ואילך.

יז דברי תורה, ל; ב.

יח רמב"ם הלכות תשובה פ"ג ה"ד: "אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזרת הכתוב רמז יש בו כלומר עוררו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם".

יד כפירוש הרבי מהר"ש למאמר חז"ל "עם הארץ אסור לאכול בשר" (פסחים מט, ב).

טו בראשית כא, יז.

'לא תשובה' ש'בלא תשובה'

"עצומו של יום מכפר" ללא תשובה כלל (דעת רבי)

'תשובה' ש'בלא תשובה'

"עצומו של יום מכפר לשבים" (דעת הרמב"ם – כחכמים – כהסבר בלקו"ש)

'לא תשובה' ש'בתשובה'

תשובה שאינה גמורה (כפרת השעיר המשתלח על הקלות כהסבר המאירי)

'תשובה' ש'בתשובה'

תשובה גמורה (הנדרשת כדי לכפר על החפצא של החטא, כדעת חכמים).

[המדרגות מכוונות גם כנגד י-ה-ו-ה, כאשר שתי המדרגות התחתונות – "והנגלת לנו ולבנינו"^ט – עוסקות בתשובה כפשוטה, הנוגעת לחפצא של העבירה במציאות הנגלית. "הנסתרת להו' אלהינו"^ז מתחילות מרצון כללי להתקרב לה' ולפנות אליו פנים (ולא אחור), ובמדרגה העליונה – שכנגד ה-י – בטלה החלוקה בין החפצא לגברא (כאשר מתגלה ש"ה' הוא הכל והכל הוא ה", וד"ל).]

ב. הקבלת ארבע המדרגות לארבעת המינים

איך ארבע המדרגות מקבילות לארבעת המינים? כל מה שרוצים עכשיו הוא להבין איך המינים וגם הסוכה יוצאים מעבודת התשובה של יום הכיפורים, "אחת בשנה"^{כא}. שהרי, כמו שאמרנו, כל "זמן שמחתנו", "נתתה שמחה בלבי", הוא מתוך התשובה. גם בתשובה יש גרעין, ניצוץ, של שמחה – וגרעין השמחה בהתקרבות לה', בתשובה, בא לידי ביטוי בהתרחבות ושלמות ב"זמן שמחתנו".

בתשובה גמורה או בתשובה שאינה גמורה – לא לשוב אליו עוד, ויש משהו אחר, תשובה של הגברא, שהוא עכשיו בתנועה של חזרה לה', התקרבות לה'.

הרבי מסביר זאת לפי דעת חכמים, אבל הבחינה הזו – התשובה של הגברא, הרצון והתנועה הנפשית של התקרבות לה' – נכונה גם לפי רבי. השאלה אם צריך אותה או לא. אם רבי אומר שעצומו של יום מכפר (גם על החפצא) אפילו ללא תשובה – לא צריך – אבל בכל אופן התשובה הזו קיימת. מה הבחינה של "שבים", תנועה כללית של הגברא להתקרב לה'? מה שאנחנו כעת קוראים התכללות ה'תשובה' בתוך ה'לא תשובה'. הרי בתנועה הזו, הנפשית, הוא לא עושה תשובה על שום חפצא של חטא, על שום דבר פרטי. הוא רק כמו אחד שמגיע להודו, לאיזה מקום, ופתאום יש לו התעוררות עצומה שהוא רוצה להתקרב לה' – הוא לא יודע איך להתקרב לה', אבל מרגיש שפנית אחור, כל חיי היו בבחינת אחור, עם הגב, לבורא עולם. עכשיו אני רוצה לפנות פנים לבורא עולם. מה זה? זו תשובה אמיתית, אבל תשובה בלי תשובה בכלל – הוא עדיין לא חושב לתקן שום דבר בפרט. זו 'תשובה' שבתוך 'לא תשובה'.

סיכום ארבע המדרגות

אם כן, עכשיו זיהינו ארבע מדרגות: התחלנו עם שתי מדרגות – 'לא תשובה', שגם מספיקה בשביל רבי, והרבי הרש"ב תמה למה חכמים בכלל חולקים על רבי, שהרי רבי צודק; ודעת חכמים שצריך 'תשובה', שעל פי פשוט היינו תשובה גמורה על כל חפצא וחפצא של חטא, צריך לתקן אותו לגמרי; יש שתי בחינות באמצע, התשובה שאינה גמורה של המאירי; וה'שבים' – רצון כללי לחזור לקב"ה בלי לחשוב על שום חטא פרטי:

יט דברים כט, כח.

כ שם.

כא שמות ל, י; ויקרא טז, לד.

ערבות – דעת רבי

(מעלת היהודי הפשוט)

לערבות אין טעם ואין ריח²³, אז כנגד מה הן צריכות להיות? איזו תשובה עושות הערבות? לא טעם ולא ריח – לא עושות תשובה בכלל. כנראה שהערבות הן דעת רבי, ש"עצומו של יום מכפר" בלי תשובה בכלל.

ידוע שאחד שאין לו טעם ואין לו ריח הוא היהודי הפשוט, היהודי שהבעל שם טוב הכי אהב והכי קרב. יש ווארט יפה מהבעל שם טוב, שפעם אחת הלך בשוק ושמע שם יהודי פשוט לגמרי, שנמצא באיזו צרה, ואומר שהקב"ה ודאי יעזור. הבעש"ט שמע רק זאת – יהודי פשוט אומר שהקב"ה ודאי יעזור. הוא חזר לחבראי קדישא שלו, התלמידים, סיפר להם מה ששמע מאותו יהודי פשוט, ואמר מה הוא פעל בשמים במלים האלה, 'הקב"ה ודאי יעזור', אותן הוא אמר בלי שום התבוננות ועבודת ה' – יהודי פשוט הכוונה שגם לא מהדר במצוות. כשהוא אמר שהקב"ה ודאי יעזור הוא הציל מאות ואלפי יהודים מגזרות קשות. כך אמר הבעל שם טוב – נחת הרוח וההתעוררות שהוא עשה למעלה, שלמעלה שומעים את היהודי הפשוט הזה אומר שהקב"ה ודאי יעזור, הצילו את החיים של מאות רבבות יהודים. אפשר לחשוב כמו בשעת מלחמה, חילים בקרב, בחזית, ויהודי פשוט אומר 'הקב"ה ודאי יעזור' ובכך מציל חיי אלפי יהודים שבסכנה.

זהו ווארט חשוב מאד של הבעל שם טוב, רק בשביל שנכיר ונייקר את היהודי הפשוט הזה, שהוא הערבות של הלולב והמינים. הוא לא עושה תשובה בכלל, אבל עצמו של יום – תיכף נסביר יותר מהו עצמו של יום, עצומו של יום – מכפר.

הדסים – ריח תשובה כללית

אחר כך יש את המדרגה שקראנו לה 'תשובה' שב'לא תשובה' – הרצון הכללי, ההתעוררות הספונטאנית, להתקרב לה'. איזו מדרגה זו בארבעת המינים? אמרנו שערבות, לגבי תשובה, הן בלי טעם וריח. מהי התעוררות של אדם לעשות תשובה בלי לחשוב על שום חטא? ריח של תשובה. יש לו ריח של תשובה, היהודי הזה מריח תשובה – יש לו ריח טוב של תשובה. טעם אין לו – טעם היינו טעם ודעת, והוא לא חושב על משהו ספציפי, שעליו הוא צריך לעשות תשובה, לתקן, אבל הוא רוצה להתקרב לקב"ה. יש לו ריח של תשובה. מהו ריח בארבעת המינים? ההדסים, שיש להם ריח ואין להם טעם. זו בדיקת התשובה הזו, של היהודי שרוצה להתקרב לה'.

לולב – תשובה שאינה גמורה

מהו המצב ההפוך בממוצע, שקראנו לו 'לא תשובה' שב'תשובה' – הוא רוצה לעשות תשובה על משהו, אבל לא מאמין בעצמו שיש לו כח לעשות תשובה עד הסוף. הוא ישתדל, יעשה מאמץ, ואם הקב"ה רוצה להציל אותו מכאן והלאה – בבקשה. אם הוא מצליח קצת לעמוד בהחלטה הטובה שלו לפרוש מן החטא – גם זה עושה לקב"ה נחת רוח. זהו טעם בתשובה, אבל אינו מושלם. כאן השלמות היא המקיף – שהתשובה גמורה – זהו ריח התשובה המעשית. כלומר, יש כאן תשובה, טעם תשובה, אבל בלי ריח – ההשתדלות לא מקיפה את כל חייו, ההשתדלות לא שלמה. מי זה? הלולב, שיש לו טעם ואין לו ריח. במקום אחר²⁴ אנחנו מסבירים שהלולב שייך לנסיון של עריות – לכאן שייכות הנפילות בפגם הברית.

כג ראה סוד הוי' ליראיו שער מד; תום ודעת עמ' שיט ואילך; "קצרים לסוכות" שנדפסו בגליון "ואביטה" האיזינו-סוכות שנה זז.

אתרוג – תשובה גמורה

מהרצון הכללי להתקרב לה' – מה שקראנו "שבים". "שבים" היינו מה שהגברא מתעורר לחזור לה', כנ"ל. אם אני מתעורר לחזור לה' סימן שאני לחוד והקב"ה לחוד, אנחנו שני דברים. יש משהו אחר, יש מה שהיהודי – עצם הנשמה של היהודי – הוא "חלק אלוה ממעל ממש"^ט, "חלק בורא"^י. ידוע מה שהבעש"ט אומר בשם רבינו סעדיה גאון, "העצם כאשר אתה תופס במקצתו אתה תופס בכולו"^{יב} – כאשר יש התעוררות של עצם נשמת היהודי יש התגלות של עצמות ה'. זהו בעצם עומק כוונת רבי "עצומו של יום מכפר".

אנחנו מדברים על יהודי שצם ביום כיפור, לא חשב על כלום, אפילו לא להתקרב – יודע שהיום יום כיפור, הוא צם. אם הוא לא צם, היום הזה לא יכפר על כך שלא צם^{יג} – יכפר על דברים אחרים (לדעת רבי) – אבל אם רוצים שיכפר על הכל נאמר שזהו יהודי פשוט שצם ב"מצות אנשים מלמדה"^{יד} מהבית, רגיל לצום ביום כיפור, לא חושב על כלום, גם לא להתקרב לה'. מה קורה לו? או במודע או שלא במודע, עצם הנשמה שלו – מי הוא, "מיהו יהודי" – מתגלה באותו יום, "אחת בשנה", וזה מה שמכפר בלי תשובה. כלומר, אין כאן את שלש מדרגות התשובה שקדמו, אבל יש כאן משהו – לא שאין כאן כלום. יש כאן משהו ש"עולה על כולנה"^{טז}, גילוי עצם הנשמה שלו – או במודע או שלא במודע.

כו ע"פ איוב לא, ב (זמה חלק אלוה); שפע טל הקדמה בן מאה שנה; תניא פ"ב.

כז לקוטי תורה ראה כז, א; ע"פ עץ חיים שער מב (דרושי אבי"ע) פ"א; ראה גם מלכות ישראל ח"א מאמר "בין ישראל לעמים" (עמ' שיט).

כח ראה הוספות לכתר שם טוב (הוצאת קה"ת, הוצאה שלישית) אות רכז.

כט ראה שבועות יג, א (ובצפנת פענח הלכות יבום פ"ד ה"כ בסופו).

ל ישעיה כט, יג.

לא ע"פ משלי לא, כט.

אבל יש אחד שעושה תשובה גמורה, תשובה שלמה, עד כדי כך שהקב"ה יכול להעיד עליו, בלשון הרמב"ם, שלא יחזור לסורו עוד. פשוט, יש לו גם טעם וגם ריח בתשובה – האתרוג, הכי יקר.

ידוע הרמז של בעל ההפלאה^{יז}, **שאתרוג** ר"ת **"אל תבואני רגל גאווה"**^{יח}. כמה שהוא הכי מהודר מכל המינים, הוא צריך לשמור עצמו מגאווה, מהחזקת טובה לעצמו. אם הוא יחזיק טובה לעצמו אפילו רגע, שניה, הוא יפסיד הכל. המלים האחרונות של האריז"ל הקדוש לפני הסתלקותו היו "אל תבואני רגל גאווה", וכך גם אצל הבעל שם טוב. עם כל האתרוג שלו, הוא יודע שאם יקבל שמץ של החזקת טובה לעצמו הכל ירד לטמיון וגם הוא ירד לטמיון.

בכל אופן, התשובה הגמורה, שהוא עושה באמת תשובה, בהתעוררות עד כדי תכלית ההערה, בלשון המאירי, היא כנגד האתרוג.

עצומו של יום – גילוי עצם הנשמה

אם כן, עד כאן יש לנו ווארט אחד, של ארבעת המינים כנגד ארבע דרגות של תשובה. רק שצריך להסביר עוד משהו – לחזור לערבות. נחזור לדעתו של רבי, שלא צריך בכלל לעשות תשובה. מה הכוונה? למה הרבי הרש"ב יכול לומר כזה דבר – הוא יודע שהלכה לא כרבי, איך הוא יכול להתבטא ולומר 'איני יודע מה רוצים חכמים מרבי, הרי הוא צודק!?' איך הוא יודע שהוא צודק? מהו "עצומו של יום"?

עצמו של יום הוא גילוי עצם הנשמה של היהודי (כפי שהרבי מסביר בסיום השיחה). גילוי עצם הנשמה של היהודי הוא גם יותר

כד מובא בשמו בכ"ד. ראה סוד ה' ליראיו שער "ארבעה מיני אחדות ועמידה בנסיון" אות ה; שכינה ביניהם פ"ו הערה ו.

כה תהלים לו, יב.

בכלל, רק בצלא דמהימנותא. ברגע שהאמונה גופא באה לתוך המודע של הנפש – זו כבר בחינת ערבות (המשכה בפנימיות, ככל ארבעת המינים שבלולב).

סיכום המדרגות

כעת נעשה את כל המבנה מלמעלה למטה: יש את הצלא דמהימנותא, בעצמו של יום מכפר, שממנו נעשה סכך הסוכה. יש את האמונה במודע שיום כיפור מכפר – תשובת הערבות. יש את הרצון הכללי להתקרב לה' – ממנו נעשים ההדסים, שיש להם ריח ואין להם טעם. יש את חשבון הנפש מה אני לא בסדר, צריך לתקן כך וכך, אבל איני בטוח בעצמי שאצליח – יש לי התעוררות לתקן את עצמי, אבל איני יכול לסמוך על עצמי מאה אחוז, ההתעוררות אינה "בתכלית ההערה" – זהו הלולב. יש התעוררות שהיא "בתכלית ההערה", ואז התשובה היא גמורה – זהו האתרוג:

סוכה

עצומו של יום מכפר ללא תשובה
(כשהאמונה בכך לא במודע)

ערבה

עצומו של יום מכפר
(כשהאמונה בכך במודע)

הדס

תשובה כללית (ריח תשובה)

לולב

תשובה שאינה גמורה (טעם תשובה)

אתרוג

תשובה גמורה.

אם כן, השלמנו כעת את הסוכה וארבעת המינים, הכל כהמשכה מהתשובה ודרגותיה השונות ביום כיפור. כמובן, ארבע המדרגות הללו – אותן למדנו מיום כיפור והקבלנו לארבעת המינים – נכונות בכל השנה

אם עצומו של יום היינו גילוי עצם הנשמה – באמת לא ברור איך אפשר לחלוק על רבי³⁷!

אמונה בכפרת יום כיפור – סוכה (לא מודע) וערבות (מודע)

איך גילוי עצם הנשמה הוא במודע ואיך הוא לא במודע? גם כאן יש ווארט שהרבי מסביר: אם הוא מספיק מאמין – אחד שמביא קרבן בשביל לכפר על עצמו, חטאת או אשם, אם הוא מאמין במה שכתוב בתורה שהקרבן הקרבן מכפרת עליו – הקרבן יכפר, ואם הוא לא מאמין לא יכפר³⁷. אותו דבר לגבי יום כיפור – אם הוא מאמין שיכפר מכפר ואם לא לא מכפר³⁷. מהי האמונה הזו? היא עצמה גילוי עצם הנשמה שלו. יש אחד שיש לו תנועה נפשית לחזור, לעשות תשובה בלי שום פרט, ויש אחד שגם את זה אין לו – אבל הוא מאמין, באיזה שהוא מקום הוא מאמין.

אם האמונה הזו היא במודע – מודע הוא פנימיות – היאמה שקראנו קודם ערבות (ערבות נקראות "ערבי נחל"³⁷) ונחל הולך עם אמונה – "נחלי אמונה"³⁷). כתוב בפירוש³⁷ שערבות הן בחינת אמונה פשוטה של יהודי פשוט. אבל אם הוא יושב בסוכה, שהסוכה עצמה מכונה "צלא דמהימנותא"³⁷ – צל האמונה – וצל בדרך כלל אינו מודע, מהי הסוכה? מה שעצמו של יום מכפר בלי תשובה, בלי אמונה מודעת

לב אפשר להסביר, בסגנונו של הרבי במאמר "ואתה תצוה" תשמ"א (קונטרס פורים קטן תשנ"ב), שלדעת חכמים גילוי עצם הנשמה אינו נוגע לתיקון הפרטים, כי העצם מוגדר בכך שהוא מופשט ונבדל מהפרטים, אך לדעת רבי מתגלה עצם הנשמה כפי שהיא מושרשת בעצמות, שאינו מוגדר גם כנבדל מהפרטים, והוא פועל תיקון גם בחפצא של החטאים (וליתר דיוק, מגלה למפרע שמעולם לא היו חטאים, וכדלקמן בפנים).

לג רמב"ם הלכות שגגות פ"ג ה"ו.

לד ויקרא כג, מ.

לה פיוט "אל מסתתר".

לו ראה זהר ח"ג קצג, ב; שפת אמת לה"ר תרנ"ד.

לז שם צז, א.

מה שקיים תמיד באמת לאמתו (אותה מגלה יום הכיפורים), ויתגלה לעין כל לעתיד לבוא (ב"יום שכולו שבת"^ט, ועד ל"שבת שבתון"^ב), שמצד שרש נשמתו (כפי שהיא מושרשת בעצמות ה') יהודי אף פעם לא חטא^א.
נעשה עכשיו הפסקה של ניגונים.

לט סנהדרין צז, א.

מ ויקרא כה, ד.

מא ראה מעין גנים ח"ב פרשת תצוה (והנסמן שם הערה ל).

ונוגעות לענינים נוספים (כמו מחלוקת רבי אליעזר ורבי יהושע האם הגאולה תלויה בתשובה^ה וכיו"ב). פשיטא ששלש מדרגות התשובה ('תשובה שבתשובה', 'לא תשובה שבתשובה', 'תשובה שבלא תשובה') עומדות בפני עצמן במשך כל השנה, וגם "עצומו של יום מכפר" – שלכאורה שייכת דווקא ליום כיפור, ואינה תלויה בעבודת היהודי – היינו

לח סנהדרין צז, ב.

"כי עמך הסליחה"

חלוקת לעקאח במוסדות החינוך בירושלים

קיצור מהלך השיעור

השיעור שלפנינו ניתן לתלמידי מוסדות החינוך של הרב בירושלים – מגיל הגן ועד לישיבה ותיכון לבנות – בכינוס התעוררות בעשרת ימי תשובה. הפרק הראשון של השיעור עוסק בדמותו של אהרן הכהן, הנכנס לקדש הקדשים ביום הכיפורים. על כל יהודי להזדהות עם אהרן הכהן ביום כיפור, ולהרגיש שהוא-הוא נכנס לקדש. אהרן מתאפיין ביראת ה' טהורה, באהבה רבה, בשמחה ובבטול לה' וביום כיפור באה לידי ביטוי 'התמחות' מיוחדת שלו – התמחות בידוי. אהרן שייך גם לאור ולגילוי אלקות וגם לסליחה של יום כיפור, הרמזים בשני פסוקי "כי עמך" בתנ"ך – "כי עמך מקור חיים באורך **נראה** [אותיות אהרן] אור" ו"כי עמך הסליחה".

הפרק השני מפרט ארבעה פירושים (המכוונים ל'עבודה' עמוקה) ב"כי עמך הסליחה למען תורא" – פסוק אותו אומרים בכל יום מעשרת ימי תשובה – ומכוון אותם כנגד אותיות שם הוי' ב"ה.

בתניא¹ שלב טהור הוא לב שמח. שכולנו נהיה טהורים ושמחים, לעבוד את ה' בשמחה וככה להביא את המשיח.

הזדהות עם אהרן הכהן ביום כיפור

לכל חג יש דמות עיקרית. הכי פשוט לזהות אותה ביום כיפור, כי כל עבודת יום כיפור כשרה אך ורק בכהן הגדול. הכהן הגדול הראשון הוא אהרן, אחיו הגדול של משה רבינו, עליו נאמר "בזאת יבא אהרן אל הקדש"², בתחלת פרשת יום כיפור, בפרשת "אחרי" בחומש ויקרא. כל ענין יום כיפור הוא שאהרן בא אל הקדש, ועם כל העבודה שהוא עובד בקדש הוא זוכה לכפר "בעדו ובעד

א. ההזדהות עם מדות אהרן – מיום כיפור לסוכות

איחולי שמחה וטהרה

שנה טובה ומתוקה לכולם, שיהיה גמר חתימה טובה. שתהיה שנה שמחה, ללמוד תורה ולקיים מצוות בשמחה, "עבדו את הוי' בשמחה באו לפניו ברננה"³. בזכות השמחה של מצוה נזכה למשיח. כתוב ש-**משיח** אותיות **ישמח וישמח**, הוא שמח ומשמח את כולנו, ובשביל לקבל אותו – צריך לקבל אותו בשמחה. צריך להתפלל בימים האלה, ובפרט ביום כיפור – כתוב "לפני הוי' טהרו"⁴, מתפללים על טהרה, כפרה וטהרה, וכתוב

ג ראה תחלת פרק כו (ידוע גם בטוי הרבי "שמחה בטוהרה" בשיחת כי תצא י"ד אלול תשמ"ח, וראה שיעור י"ב אלול ע"ז פ"ג).

ד ויקרא טז, ג.

נרשם על ידי איתיל גלעדי. לא מוגה. ח' תשרי תשע"ט, ת"ת תורת חיים, ירושלים.

א תהלים ק, ב.

ב ויקרא טז, ל.

שער הכניסה – יראה

שוב, הפסוק אומר "בזאת יבא אהרן" – הפשט של "בזאת" הוא בקרבנות שמביא אהרן, המוזכרים בהמשך, אבל יש הרבה רמזים מהי "זאת"^ט. "זאת" לשון נקבה, אז כמו שמכפר "בעדו ובעד ביתו [זו אשתו]", כנראה כניסתו לקדש היא בזכות אשתו. אם כל אחד מישראל הוא בחינת אהרן ביום כיפור, מהי ה"זאת" בנפש? כתוב 'ש"זאת" היא יראת ה' מצד אחד, אמרנו שצריך לעבוד את ה' בשמחה וטהרת יום כיפור היא דווקא שמחה, לב שמח, אבל יש שני פסוקים – "עבדו את הוי' בשמחה" ו"עבדו את הוי' ביראה"^י – ויש תלות ביניהם^י. צריך להתחיל עם נקודה של "יראת הוי' טהורה"^י – כמו ששמחה היא לב טהור, גם יראה היא טהורה – ובאמת היא בחינת אשה, "אשה יראת הוי' היא תתהלל"^י, מלכות בקבלה^י. "בזאת יבא אהרן" היינו סוד המלכות. כל אחד צריך להכנס לעבודת יום כיפור עם נקודת המלכות, ה"זאת".

צום-קול-ממון

חוץ מזה ש"זאת" היינו "יראת הוי' טהורה" יש גימטריא מפורסמת של "זאת": גם בר"ה וגם ביו"כ אנחנו אומרים^י "ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזרה". זהו שיא התפלה. מי שמסתכל במחזור, מן הסתם כולם ראו, מעל כל אחת מהמלים האלה – תשובה,

ט ראה ויקרא רבה כה, הו-ו (וביאורו במעין גנים ח"ג אחרי מות).

י ראה זהר ח"ג נג, א-ב.

יא תהלים ב, יא.

יב ראה יל"ש תהלים רמז תרכג.

יג תהלים יט, י.

יד משלי לא, ל.

טו שרש יראת המלכות הוא בעטרא דגבורות שבדעת, כנ"ל בהערה ח.

טז בתפלת "ונתנה תוקף", בחזרת מוסף.

ביתו [זו אשתו]^י ובעד כל אחיו הכהנים ובעד כל עם ישראל^י. הכל עבודה של אהרן, הכהן הגדול.

בתוך הלב של כל יהודי – כל אחד וכל אחת – יש את הניצוץ של אהרן, כמו שיש את כל שבעת הרועים, האושפזין של חג סוכות. העבודה המיוחדת של יום כיפור הוא לגלות את הנקודה של אהרן כהן גדול שיש בכל אחד ואחת. יש בטוי בחז"ל שבו כהנים נקראים 'אהרנים'^י, אבל בעם ישראל מקובל שגם למי שלא כהן קוראים בשם פרטי אהרן. אם כן, אהרן יכול להיות – וצריך להיות – כל יהודי. הזמן המיוחד בו אהרן הוא השם שלך ושלקך הוא יום כיפור – צריך ממש להזדהות, עד כדי כך שאני אהרן שצריך להכנס אל הקדש, "בזאת יבא אהרן אל הקדש", ולכפר על בני ישראל.

ה יומא פ"א מ"א.

ו ויקרא טז, ו-יא-יז.

ז ארבע המדרגות – הכהן הגדול-ביתו-אחיו הכהנים-עדת ישראל – מכוונות כנגד **י-ה-ו-ה**: "בעדו ובעד ביתו" היינו **יה**, "תרין ריעין דלא מתפרשין לעלמין" (ראה זהר ח"ג רצ, ב; זהר ח"א כקג, א), ולכן הכהן הגדול חייב להיות נשוי; אחיו הכהנים כנגד המדות, **ו** – סתם "כהן" כנגד החסד, ו"אחיו הכהנים" כנגד התפשטות החסדים במדות הלב; עדת ישראל היינו מלכות, כנסת ישראל, **ה**.

י כהן גדול

ה ביתו זו אשתו

ו אחיו הכהנים

ה עדת ישראל

לפי זה, אהרן כהן גדול הוא חכמה-בטול (וכך מוסבר בערכים של האר"י שהכהן הגדול הוא חכמה, וכהן הדייט חסד). כפי שיוסבר בהמשך, הכהן הגדול הוא גם שמחה וגם אהבה וגם יראה, היינו **י-ה-ו-ה**: בטול – פנימיות החכמה – **י**; שמחה – פנימיות הבינה – **ה**; אהבה ויראה הן תרין עטרין שבדעת (שייך לשנת **תשע"ט** – תהא שנת עטרין), מהן נבנים פרצופי ז"א (מהחסד, "זכר חסדו") ונוקבא ("בנין המלכות מהגבורות"), **וה**.

י בטול

ה שמחה

ו אהבה

ה יראה

ח ראה רש"ש לר"ה טז, ב; עירובין נג, ב. ראה גם נוסח הסליחות ליום שביעי ("וישב בסתר עליון, מגיני וצינתי") ולערב ראש השנה ("ה' אלהי הצבאות, נורא בעליונים").

פעמים 136 שוה 408 – **זאת**. שער הכניסה של יום כיפור הוא "זאת", "בזאת יבא אהרן אל הקדש". ב"זאת" יש שלש אותיות, כך שהערך הממוצע של כל אות הוא 136 – גם **צום**, גם **קול** וגם **ממון**.² את כל שלשת הדברים האלה צריך לחבר יחד ומקבלים "זאת", מקבלים "יראת הוי' טהורה", וככה נכנסים אל הקדש ביום כיפור, בבחינת אהרן כהן גדול, עם ניצוץ אהרן שיש בלב של כל אחד.

אהבת אהרן

כתוב³ ש-**אהרן** הוא צירוף אותיות **נראה**. עד כאן דברנו על הקשר של אהרן ליראה ולשמחה, אבל אהרן קשור גם לאהבה – אהרן הוא איש חסד. כל הכהנים הם חסד, אבל במיוחד **אהרן**, שמדתו העצמית היא **אהבה רבה**.²² יש לו אהבה עצומה ורבה לכולם – קודם לה' יתברך, ולכל היהודים. הרי אהרן הוא "אוהב שלום ורודף שלום"²³, עושה שלום בין כולם. למה? כי הוא אוהב את כולם מאד. צריך ללמוד מאהרן, דווקא ביום כיפור, את מדתו העיקרית – אהבה רבה. כשלוקחים את השם אהרן ומחשבים כל

אות במספר קטן – מצמצמים כל אות – **א** היא **א**, **ה** היא **ה**, **ר** במספר קטן היא **ב** ו-**ן** במספר קטן היא **ה**. אז **אהרן** הוא **אהבה** – כולו אומר אהבה. זהו עוד דבר מאד חשוב לגבי אהרן. הוא גם "בזאת יבא אהרן", עם היראה הטהורה – הוא צריך לכפר על בני ישראל,

תפלה, צדקה – כתובה עוד מלה. למעלה מ"תשובה" כתוב "צום", למעלה מ"תפלה" כתוב "קול" ולמעלה מ"צדקה" כתוב "ממון". צום הוא ביטוי של תשובה – בעיקר צום יום כיפור. כל השנה צריכים לעשות תשובה, אבל לאו דווקא בצום – לא דרך החסידות – אבל ביום כיפור צריכים לצום, צריכים לעשות תשובה בצום.

תפלה היא קול. כתוב בחסידות¹ שיש שתי בחינות קול – קול חיצוני, שנשמע, וקול פנימי בלב שלא נשמע, צעקה חרישית מתוך הלב. כל הזמן צריך להתפלל, "הלואי יתפלל אדם כל היום כולו"¹¹ – לא כל הזמן בקול נשמע. צריך גם קול נשמע בזמנים מסוימים, אבל באופן תמידי צריך להתפלל ב"קלא פנימאה דלא אשתמע"¹², הקול הפנימי של הלב שלא נשמע. זו עבודת היהודי – כל הזמן להתפלל לה'.

צדקה כוללת את כל המצוות, לעזור למישהו – גם לתת כסף וגם לעזור לחבר, לחשוב מה הוא צריך. בגשמיות עוזרים לעני כאשר נותנים לו כסף, ומלה נרדפת לכסף היא **ממון**.

למה כותבים את שלש המלים האלה? כי כולן שוות בדיוק אותו דבר – **צום** שוה 136, **קול** שוה 136 וגם **ממון** שוה 136. לכן חושבים על שלש המלים האלה כאשר אומרים "ותשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזרה". כאשר מחברים את שלש המלים – **צום-קול-ממון** – כמה שוה? הרי צריכים את כולם, לכן אפילו לפני המלה הראשונה, "תשובה" יש **ו** החבור – "ותשובה ותפלה וצדקה", צריך לחבר את כולן יחד. שלש

כ גם מבחינת התוכן, שלש המלים מקבילות לאותיות המלה "זאת" לפי הסדר: האות זין, סוד כלי זין, שייכת ל"הרגו ליצה"ר בתענית" (ראה תניא פ"א ע"פ ברכות סא, ב), **צום**; סוד **הקול** הוא **א** פשוטה (שקודמת להתחלקות האותיות), שרש ומקור ל-**כב** אתון, כמבואר בסידור עם ד"ח בכונת השופר והמקוה לבעש"ט; **ת** כנגד **ממון** – ריבוי הצדקה הנדרש – בסוד "ארבע מאות שקל כסף".

כא לקוטי תורה (האריז"ל) פרשת יחיא, ובכ"ד.

כב תו"א פד, ב; לקו"ת לא, א (ובריבוי מקומות).

כג אבות פ"א מי"ב; סנהדרין, ו, ב.

יז לקו"ת שה"ש טו, ב (וש"ג) ובריבוי מקומות.

יח ברכות כא, א (וראה במאמר "התפלה המתמדת" בספר הטבע היהודי).

יט ראה זהר ח"א ג, ב.

שוב, המלה "נראה" היא אהרן, שרש נשמת אהרן.

להביא אותנו ללב טהור, לב שמח – והוא עצמו כולו אומר אהבה.

"כי עמך מקור חיים" ו"כי עמך הסליחה"

אם כן, דברנו על שמחה, על יראה, על אהבה ועכשיו אנחנו מדברים על אור – לראות את האור של ה'. בכל התנ"ך יש רק שני פסוקים בהם כתוב "כי עמך...", בהם פונים אל ה' יתברך ואומרים "כי עמך", ביחד איתך ממש. פסוק אחד אומר "כי עמך מקור חיים באורך נראה אור" ופסוק שני – אותו אומרים במשך כל עשית, "בין כסה לעשור"¹³, בין ר"ה ליום כיפור, ב"שיר המעלות ממעמקים קראתיך הוי"¹⁴ – "כי עמך הסליחה למען תורא"¹⁵. זהו פסוק שודאי שייך ליום כיפור, כי כל ענין יו"כ הוא "סלח לנו, מחל לנו, כפר לנו"¹⁶ – מבקשים מה' סליחה וה' סולח ביום כיפור, בטוח ה' סולח, זהו יום של סליחה, החל מתחלת היום, בתפלת כל נדרי, שאומרים את הפסוק "ונסלח לכל עדת בני ישראל ולגר הגר בתוכם כי לכל העם בשגגה"¹⁷ ג פעמים, חזקה.

מה הפסוק הכי חשוב של סליחה בכל התנ"ך? "כי עמך הסליחה למען תורא". אם כן, שני הפסוקים הולכים יחד – "כי עמך מקור חיים [= אור אור] באורך נראה אור" ו"כי עמך הסליחה למען תורא"¹⁸. מי פועל זאת? אהרן.

אור אהרן

יש קשר בין אהבה לבין האור שנברא ביום הראשון של מעשה בראשית. מהו יום ראשון ביחס לבריאת העולם? העולם נברא בכ"ה אלול, כך שהשבוע הראשון של הבריאה נגמר ב-ב' תשרי. יום ב' דר"ה, הוא שבת בראשית. צום גדליה, ג' תשרי, הוא כבר יום ראשון השני. מהו לגבי יום כיפור? מה המיוחד של יום כיפור? יום כיפור הוא יום ראשון השלישי מבריאת העולם ובשלוש פעמים יש חזקה. כלומר, יש משהו דווקא ביום כיפור שהוא היום הראשון – היום החמשה עשרה למעשה בראשית, שם יה¹⁹ (המספר הראשון שהוא שם קדוש). שהוא יום ראשון השלישי.

ביום ראשון נברא האור – כתוב שאהרן הוא אהבה (פנימיות ספירת החסד, המדה של "יום אחד" של מעשה בראשית) שהולכת יחד עם אור²⁰. לכן אהרן הוא צירוף אותיות נראה – "כי עמך מקור חיים באורך נראה אור"²¹. אנחנו אומרים לקב"ה שיחד איתך ממש, "עמך", יש את מקור החיים, "כי עמך מקור חיים". "מקור חיים" עולה בגימטריא אור-אור, ואז ממשיכים "באורך נראה אור" – פסוק מלא אור. זהו פסוק של יום כיפור.

13 מתוך פיוט ליום ב' של עשית (ע"פ תהלים פא, ד וויקרא טז, כט).

14 כח תהלים קל, א.

15 שם שם, ד.

16 ל "על חטא" ליום כיפור.

17 לא במדבר טו, כו.

18 לב "כי עמך הסליחה למען תורא" = 1075 = ה לשונות האור של יום אחד של מעשה בראשית – אור אור האור האור לאור.

19 "כי עמך מקור חיים באורך נראה אור" = 1266 = 6 צרופי ירא. לששת הצירופים ישנה משמעות (אם כי לא כולם שרשים): ירא לשון יראה וראיה; ראי לשון ראיה, "באר לחי

כד בתהלים קל – פרק שמוזכר בהמשך – כתוב "אם עונות תשמר יה אדני מי יעמד" (ענין "אם יש דין אין עולם" הנזכר לקמן). שם "יה" רומז ליום ה-יה, יום ה-י של עשית ועוד ה ימים מתחלת בריאת העולם, כלומר שדווקא ביום כיפור מכוונים "אם עונות תשמר יה", ביום ה-יה. יש בפסוק ז תבות ובפסוק הבא, "כי עמך הסליחה למען תורא" (המובא לקמן), ה תבות – "זה" תבות, נבואת משה באספקלריא המאירה. יש בהם 23, חיה, 19, חוה, אותיות = 42, סוד שם מב כנודע. והם עולים יחד 2842, 49, 7 ברבוע, פעמים חן.

20 כה אור בגימטריא רבה, היינו אהבה רבה. אהבה רבה = טהור.

21 כו תהלים לו, י.

מרכיבי הוידי

מה עיקר עבודת אהרן, חוץ מהקרבנות שהוא מביא? מה עיקר עבודת יום כיפור? וידוי. איך הוא מכפר "בעדו ובעד ביתו" ("זו אשתו"), בעד הכהנים ובעד כל ישראל? הכל על ידי וידוי. כנראה שמי שהכי יודע להתוודות הוא אהרן, הכי חזק בוידוי. לא ראינו מישוה אחר שזוהי ההתמחות העיקרית שלו.¹⁷

אהרן הוא בעצם חסד, וידיוי שייך לספירת ההוד בקבלה וחסידות. כתוב שיד ימין, שהיא החסד, הולכת לרגל שמאל, שהיא ההוד – הביטוי הוא "שָׁפַל את ידיו"¹⁷. כח האהבה בנפש נמשך להוד, גם להודות מתוך הכרת הטוב וגם להתוודות, לומר וידוי בפני ה' הטוב והמיטיב לכל. הכח להתוודות הוא כח מיוחד של אהרן (וכח הניצוץ של אהרן שבתוך כל אחד ואחת מאתנו).

אומרים את הוידי של יום כיפור הרבה פעמים – וידוי ארוך, לא רק "אשמנו בגדנו", יחסית בקיצור, אלא "על חטא שחטאנו לפניך..." עם כל אותיות האלף-בית כפול – צריך לחשוב שאני אהרן ביום כיפור, הוא מתוודה. הוא צריך להתלבש בי – "עיבור נשמה", כל אחד וכל אחת צריך לקבל "עיבור נשמה" של אהרן – והוא יודע איך להתוודות, מתוך "בזאת יבא

ראי" (בראשית טז, יד; כד, סב; כה, יא), "אל ראי" (בראשית טז, יג); **יאר** לשון אור, "**יאר** ה' פניו אליך ויחנך" (במדבר ו, כה); **ארי** הוא **אריה** (אותיות **יראה וראיה**), "פני אריה אל הימין" במרכבה (יחזקאל א, י), כולל **אהבה ויראה**; **איר** הוא שם החדש השני, אחרי ניסן, הנקרא בתנ"ך "זו" (מ"א, ו, א ו-ז); גם הציפור **ריא** הוא לשון **ריאה, אויר, אור** י.

לג. בין שבעת האושפיזין אהרן מכוון כנגד ההוד (אברהם-יצחק-יעקב כנגד חסד-גבורה-תפארת, משה ואהרן כנגד נצח והוד ויוסף ודוד כנגד יסוד ומלכות), גם מלשון "הוד והדר" – ספירת ההוד היא הספירה השמינית, סוד שמונת בגדי כהן גדול – אך בעיקר מלשון להודות-להתוודות (מהידי זוכים להוד והדר – "מודה ועזב ירחם" יש הילה-הוד). לפי ההוד-וידי כך יש גם הַד מלמעלה – "סלחתי כדברך".

לד. בראשית מח, יד. ראה עמודיה שבעה ויחי ב'שני'; ביאורים לפנים אל פנים, פרק ב ביאור ג; שיעורים בסוד ה' ח"ג עמ' שמו.

אהרן", מתוך היראה שלו והאהבה רבה שלו, שמתבטאות דווקא בוידוי שלו¹⁸.

חיבור יום הכפורים וסוכות –

ענן הקטרת וענני הכבוד של הסוכה

מה אומרים אחרי כל כמה "על חטא"? "סלח לנו, מחל לנו, כפר לנו" – מבקשים סליחה, מבקשים את "כי עמך הסליחה למען תורא". מה קורה אחרי כל העבודה העצומה של יום כיפור, העבודה הכי גדולה בשנה, שכולה עבודת אהרן? אהרן נכנס לפני ולפנים, לקדש הקדשים בבית המקדש, ומביא קטרת מיוחדת שהכינו לשם כך במיוחד, ועולה ענן הקטרת בקדש הקדשים – "כי בענן אראה על הכפרת"¹⁷ – מה קורה עם ענן הקטרת? כתוב בקבלה¹⁷ שהענן הזה אחר כך יורד ונעשה ענני הכבוד שהקיפו והגנו על ישראל, שהיו בזכות אהרן. הרי בזכות משה רבינו זכינו לאכול את המן במדבר, בזכות מרים הנביאה, האחות הגדולה, זכינו לבאר המים, שהיו לנו מים לשתות במדבר, אבל בזכות אהרן זכינו לענני הכבוד¹⁷. איזה חג הוא החג של ענני הכבוד? חג הסוכות, שבא בהמשך ליום כיפור.

לה. אל ספירת ההוד 'מתנקזות' תכונות כמה ספירות: ספירת ההוד נחשבת 'ענף' הגבורה (בהיותה תחתיה בקו שמאל) וממילא מקבלת ממנה את תכונת היראה, פנימיות הגבורה; כח האהבה – פנימיות ספירת החסד – נמשך להוד בסוד שכול הידים, כנ"ל בפנים; היראה עצמה, ספירת הגבורה, היא ענף הבינה, טהרה, כמפורש בפסוק "אני בינה לי גבורה" (משלי ח, יד), ו"בינה עד הוד אתפשטת" (ע"פ הקדמת תקוני זהר ז, א), ויש בוידוי גם נקודת בטול בפני ה', היינו חכמה (בוידוי-הודאת ההוד ישנו צד של "הודאה על האמת", "קבל האמת ממי שאמר", כמבואר בלוק"ב מהרה"צ ר' הלל מפאריטש על קונטרס ההתפעלות [מהדו"ת אות כח עמ' עא-עב]. קבלת האמת מהחכמה היינו שה' מגלה לי היכן חטאתי ופשעתי ואני מודה לו). יוצא, אם כן, שהידי נבנה מחכמה-בינה-חסד-גבורה, היינו כל "סוד הוי" של נשמת אהרן, כנ"ל הערה ח.

לו ויקרא טז, ב.

לז. עטרת ראש שער יום הכיפורים לא, א (ואילך), ובכ"ד בדא"ח.

לח. תענית ט, א.

בעין יראו בשוב ה' ציון²⁰. "רצוננו לראות את מלכנו"²¹, כך אמרנו לפני מתן תורה, ועוד יותר לפני התורה החדשה שיגלה מלך המשיח. אנחנו רוצים לראות את ה', את מי שנותן לנו תורה חדשה. אבל כל זמן שה' לא סולח לנו יש מסך המבדיל, "עונתיכם היו מבדלים בינכם לבין אלהיכם"²², כך שרק אחרי ועל ידי שה' סולח לנו את העונות מוסר המסך שעשינו בינינו לבין הקב"ה, ואז אנחנו יכולים לראות את מלכנו, לראות את ה'.

זהו פירוש מופלא ביותר של "למען תורא", שעל ידי שה' סולח לנו זוכים לראות אותו. צריך לחשוב עליו ביום כיפור, שהוא יום האור השלישי, ה"חזקה" של אור, יום ראשון²³, בעולם. מבקשים את הסליחה כדי שהאור הגנוז יגלה לנו אותו עצמו, שנראה את בורא העולם.

רש"י: הכח לסלוח נמצא אצל ה' בלבד

איך רש"י מסביר את הפסוק? כל המפרשים מסבירים "למען תורא", לשון יראה – זה הפשט, לא כמו התרגום שאומר ש"תורא" לשון ראייה. איך רש"י מסביר? הוא אומר²⁴ שצריך לדעת שאין בכח אף אחד – שום אדם ושום מלאך ושום ספירה – לסלוח. לאף אחד אין כח לסלוח, לכן אין טעם לבקש סליחה על עונותינו מאף אחד חוץ מה"אחד יחיד ומיוחד", הקב"ה. "כי עמך הסליחה" לפי רש"י היינו אמירה שהסליחה היא רק כח שלך, לא בכח אחר. הידיעה הזו מחייבת אותי

מב ישעיה נב, ח.
מג רש"י שמות יט, ט.
מד ישעיה נט, ב.

מה **יום ראשון**, יום בריאת האור, עולה **תריג**, כמנין **אורות**.
מו וזה לשונו:

"כי עמך הסליחה". לא נתת רשות לשליח לסלוח כמו שנאמר (שמות כג) "כי לא ישא לפשעכם". "למען תורא". על זאת שלא יהא אדם בטוח על סליחת אחר.

כשיושבים בסוכה בחג סוכות ישנה מצוה, ממש חיוב²⁵, ליזכור שהסכך של הסוכה הוא זכר לענני הכבוד. כתוב שענני הכבוד יורדים מענן הקטרת שהכניס אהרן לפני ולפנים, לקדש הקדשים, ביום כיפור. זהו הקשר בין יום כיפור לסוכות. כלומר, ההזדהות עם אהרן ממשיכה לסוכות, מקיפה את סוכות. סימן שלכתחילה יש לאהרן מטען גדול של שמחה, שעתיד להתגלות ב"זמן שמחתנו" בענני הכבוד.

ב. פירושי "כי עמך הסליחה למען תורא"

נסיים בכמה פירושים של המפרשים לפסוק "כי עמך הסליחה למען תורא". יש פה סליחה ויש פה, על פי פשט, יראה. המפרשים מקשים קושיא – קושיא פשוטה מאד – מה הקשר בין סליחה ליראה? אם ה' סולח לנו, למה שזו תהיה סיבה שנירא מפניו?

תרגום יונתן: הסליחה כדי שנראה את ה'

עוד לפני שמסתכלים בפירושים קוראים את התרגום לתהלים. התרגום מתרגם בצורה מפתיעה מאד – מתרגם את המלה "תורא" לא מלשון יראה, שהוא הפשט, אלא מתרגם "תורא" מלשון ראייה, "תתחמי" בארמית²⁶. חמי בארמית פירושו לראות, כך שלפי תרגומו הפסוק אומר שה' סולח לנו בשביל שנראה אותו. כאשר זוכים לסליחה של ה' ישנו גילוי עצום של הקב"ה ורואים אותו.

כתוב שה' רוצה שנראה אותו – ה' ברא את העולם כדי שנכיר בו, כך כתוב בזהר²⁷. יש להכיר בשכל, ויש עוד יותר – לראות, "עין

לט ראה ש"ע אדה"ז או"ח סימן תרכ"ה.

מ תרגום תהלים קלד, ד:

ארום גבך שביקותא מן בגלל דתתחמי.

מא ח"ב מב, ב: "בגין דישתמודעון ליה, במדות דיליה, בכל מדה ומדה".

כי יראו שאף שעשיתי חטא חמור סלחת לי וזהו קידוש ה'. מלך אמתי רוצה רק להרבות בכבוד שמים ולהמעיט בכבוד עצמו¹³, והוא טוען – אם תסלח לי שמך יתקדש בעולם וכולם יראו ממך, יראו כמה שאתה טוב, שאתה טוב וסלח, לכן ירצו לעבוד אותך. אם ח"ו לא תסלח לי, מה יעשו הבריות, כל האנשים בעולם? יתייאשו – יתייאשו מעבודת ה'. ככה מסביר האבן עזרא – "ממני יראו וכן יעשו", אם אתה סולח לי כולם יראו ממך ויעבדו אותך (כמוני). אם אתה לא סולח לי, ח"ו, כולם יתייאשו מלעבוד אותך. לא כדאי לך... כדאי לך לסלוח לי.

כלומר, לפי האבן עזרא הסליחה שאתה סולח לי היא עידוד לכל האנשים בעולם לעבוד את ה'. צריך להזדהות גם עם דוד – לומר לה' שכדאי לך לסלוח לי, ושכולם יראו שאתה סולח לי. לשם כך גם כולם צריכים לדעת מה שעשיתי לא בסדר. כולם צריכים לדעת שעשיתי לא בסדר ומגיע לי כך וכך ועל פי כן אתה סולח לי – אז כולם ייראו ממך וירצו לעבוד אותך.

המלבי"ם: סליחה – מדה עצמית אצל ה'

יש עוד פשוטן, יותר מאוחר, רק לפני 150 שנה, המלבי"ם על התנ"ך – פירוש מאד חשוב – שמסביר משהו אחר, אפשר לומר יותר עמוק: הוא אומר¹⁴ שבמדת בשר ודם, אם

נא תנדב"א י.ד. לקו"מ, א. נב וזה לשונו:

"כי עמך הסליחה", רצונו לומר שיש הבדל בין בשר ודם הסולח ומוחל למי שחטא כנגדו, שיעשה זאת מצד איהו ענין שמצא בהחוטא, ע"י שחוטא התחרט ובקש סליחה, או ע"י שרחם עליו, או ע"י שמצא חן בעיניו, וא"כ סבת הסליחה לא נמצא עם הסולח רק עם מי שסולחים לו. משא"כ אתה סבת הסליחה נמצא כך, כי אי אפשר שיצויר אל בורא ומקיים ברואיו אם לא יהיה סולח לעולם, כמ"ש במדרש שאמר אברהם אבינו ע"ה

להתרכז ולרכז את כל בקשת הסליחה שלי כלפי שמיא – רק לה', ממש לעצמותו יתברך. עלי לרכז את כולי רק בה', "בלתי להוי" לבדו"¹⁵, כי אף אחד אחר לא יכול לעזור לי. הנקודה הזו נוגעת בפרט לבקשת סליחה, אבל בעצם היא ענין כללי. אנשים חושבים על כל מיני צרים בחיים שאולי מישהו אחר יכול לעזור לי. הוא פונה למישהו אחר, שנדמה לו בדמיון שלו שיכול לעזור לו, אבל צריך להגיע להכרה ש"מאין יבא עזרי? עזרי מעם הוי"¹⁶, אף אחד לא יכול לעזור לי – ובפרט בענין הסליחה – חוץ מה', "כי עמך הסליחה". ברגע שאני מרוכז ופונה רק אליו יתברך – זו "יראת ה' טהורה". אם כן, "כי עמך הסליחה למען תורא" – אני ירא ממך כי אני יודע שאתה הכתובת היחידה, אין שום כתובת אחרת חוץ ממך. זהו פירוש רש"י.

ראב"ע: הסליחה נותנת תקוה לשוב ליראת ה'

איך האבן עזרא, הפשוטן השני החשוב, מפרש את הפסוק? פירוש אחר, לא כמו רש"י. הוא אומר¹⁷ שכאן דוד המלך – אף שלא מוזכר בתחלת הפרק, בשונה מרוב הפרקים בתהלים בהם מוזכר דוד, אך הוא אומר זאת, כל תהלים הוא הספר שלו – אומר לה' 'אם אתה תסלח לי אז תורא'. כתוב שדוד המלך לא היה ראוי לאותו חטא, בת שבע, רק כדי "להורות תשובה ליחיד" – להראות שכולם יכולים לעשות תשובה. לכן הוא אומר לה' – אם תסלח לי כולם ייראו ממך,

מז שמות כב, יט.

מח תהלים קכא, א.

מט וזה לשונו:

"כי". הטעם כאשר תסלח לעוני ישמעו חטאים וישוּבו גם הם ויגיהו חטאים ואם לא תסלח לא יראוך ויעשו חפצם ככל אות נפשם.

נ ראה ע"ז ד, ב-ה, א.

מדה עצמית של הקב"ה, שלא תלויה בשום דבר. הוא גם מסביר שעל ידי הסליחה ה' עושה מישינו אינו (בבריאת העולם הוא עשה מאינו ישנו¹¹), כלומר שהוא מבטל את כל מציאות החטא מלכתחילה, דבר שאין בכוחו של בשר ודם. בכך מתגלה רוממותו העצמית של ה', שהוא מעל כל בריותיו, ו"אם חטאת מה תפעל בו"¹², ובאים ליראת הרוממות – "למען תורא".

הסולח היחיד – הקב"ה

המלב"ם מצייין תופעה מאד חשובה – שלא מצאנו בכל התנ"ך שמישהו סולח למישהו חוץ מה'. משהו מדהים. את המלה לסלוח מצאנו בתורה, בתנ"ך, רק אצל ה' יתברך. מכאן גם המסקנה שיש לה' מדה עצמית של סליחה. הדבר קשור למדרש חז"ל¹³ שאברהם אבינו אמר לקב"ה – לגבי העולם כולו – מה אתה רוצה ה'? "אם דין אתה מבקש אין עולם ואם עולם אתה מבקש אין דין". תחליט הקב"ה מה אתה רוצה – אתה רוצה את מדת הדין, שמישהו עשה משהו לא בסדר צריך להעניש אותו, או שאתה רוצה את העולם שבראת לכבודך? תחליט! אם אתה הולך על העולם חייבים לבטל את הדין, ואם אתה הולך על דין אז תשכח מהעולם, אין עולם. מה ה' אמר לאברהם אבינו? לא לחנם אני נקרא ארך אפים. מה אתה מוכיח אותי? פשוט שאני סולח! לא סתם קוראים לי ארך אפים.

אם כן, ה' סולח לנו גם ללא שום סבה, וכך הוא יסלח לנו. מאד דומה למה שהרבי אמר הרבה מאד בשנים האחרונות, שאין סבה בעולם לעיכוב הגאולה האמתית והשלמה על ידי מלך המשיח, חוץ מזה שיצאנו ידי חובת

מישהו פגע במישהו, הנפגע יכול לסלוח אם הפוגע מבקש סליחה. אם הנפגע הוא יהודי, ובקשו ממנו סליחה, הוא יכול לסלוח לו (ועל פי תורה הוא מחויב לסלוח לו, כמבואר בתניא באגרת התשובה). יתכן שהנפגע גם ילמד זכות על הפוגע, אולי פשוט ירחם עליו או שיראה משהו טוב שהוא עשה, איזו נקודת חן, נקודת אור – "עוד מעט ואין רשע"¹⁴. אף שפגע בי, ואולי באחרים, הוא מוצא בו משהו טוב שבגללו הוא סולח לו, מוותר לו. יכולות להיות כל מיני סיבות שבגללן הוא מחליט לסלוח. זו מדת בשר ודם, שלא יסלח בלי סבה כל שהיא. אבל, בניגוד למדת בשר ודם, מדת הקב"ה היא "ארך אפים"¹⁵, שהוא סולח גם לצדיקים וגם לרשעים¹⁶, גם כשאין שום סבה לסלוח. על פי נגלה אומרים שה' "מאריך אף וגבי דיליה"¹⁷ – נותן לך זמן לעשות תשובה, אבל אם אינך עושה תשובה הוא גובה את שלו. אבל לפי הפנימיות המדה של ארך אפים וסליחה היא

להקב"ה אם דין אתה מבקש אין עולם ואם עולם אתה מבקש אין דין וא"כ סבת הסליחה נמצא עמך, וגם שגדר הסליחה הוא שיעביר את העון כאילו לא היה במציאות כלל, וזה לא יוכל האדם לעשות שיעשה מדבר שהיה במציאות כאילו לא היה, וע"כ לא נמצא בשום מקום בתנ"ך סליחה מאדם לאדם רק מה', ועז"א כי רק עמך הסליחה למען תורא, ר"ל בשר ודם ע"י שרוצה שייראו מפניו לא ימחול על עון שאם ימחול עונות לא ייראו מפניו באשר היראה מפניו הוא רק מפני ענשו, ואם לא יעניש אין מקום לירא, משא"כ אתה סבת היראה שמתיראים מפניך הוא גדולתך ורוממתך וזה מתגלה ע"י הסליחה שבוה יראו שאתה נעלית משיפגמו בכבודך, כמ"ש אם חטאת מה תפעל בו, ונעלית משימצא איש צדיק לפניך עד שהסליחה היא תסבב למען תורא.

ובחלק באור המלות:

"הסליחה". גדר הסליחה שמעביר העון כאילו לא היה במציאות כלל ולא ימצא רק אצל ה' [התורה והמצוה ויקרא סי' רע"ד].

גג תהלים לז, י. ראה לקוטי מוהר"ן תורה רפב.

נד שמות לד, ו.

נה עירובין כב, א. סנהדרין קיא, א (ובכ"ד).

נו ראה ילקוט שמעוני רמז קטו (וברש"י עה"פ).

נד כלשון ספר יצירה פ"ב מ"ו.

נח איוב לה, ו.

נט ילקוט שמעוני בראשית רמז פג.

של חיזוק הלב – הסליחה מחזקת את הלב של כולם – והלב הוא ה-ו של שם הוי', כבר חלק הנגלה, "והנגלת לנו ולבנינו".

הידיעה שרק ה' סולח – כפירוש רש"י – בשביל שנדע לבקש רק ממנו ולא משום גורם אחר, כי אין שום גורם אחר שיכול לעזור, היא מלכות הקב"ה, ה' התאה של שם הוי', "בלת' להוי' לבדו"¹⁰.

ולסיכום:

י הסליחה למען ראית ה' ה תכונת הסליחה (ללא סבה) שייכת לה' בלבד ו הסליחה מעודדת את כולם לעבודת ויראת ה' ה הידיעה שרק ה' סולח מפנה אליו בלבד

ברכת סיום

אם כן, יש לנו ארבעה פירושים – אני מקווה שבחידור ובבית הספר יעשו עליהם חזרה, אם לא עכשיו טוב גם אחרי יום כיפור. בכל אופן, שנכנס ליום כיפור עם לב שמח ולב טהור, נבקש סליחה מה' ונדע בבטחה שה' סולח לנו, "כי עמך הסליחה למען תורא". הפירוש של אור, שהוא מתגלה לנו, הוא בעצם הפסוק שהוא בן-הזוג של "כי עמך הסליחה" – "כי עמך מקור חיים באורך נראה אור". על ידי "כי עמך הסליחה למען תורא", נראה את האור-אור של "מקור חיים". יום כפורים הוא כמו פורים (כ-פורים), אז נסיים ש"ליהודים היתה אורה ושמחה וששן ויקר", כן תהיה לנו, בשנה הזו ממש. גמר חתימה טובה לשנה טובה ומתוקה. נגןן שוב "כתיבה וחתימה טובה".

כל מה שאנו צריכים לעשות – מצד ה' בעצמו, ה' חייב לגאול אותנו, עכשיו, חייב לסלוח לנו, עכשיו, ברגע הזה.

ארבעת הפירושים כנגד אותיות שם הוי'

ארבעת הפירושים שאמרנו – התרגום ושלת פירושי המפרשים – הם כנגד ארבע אותיות שם הוי' ב"ה:

התרגום, שאומר ש"תורא" לשון ראייה, שנראה אותנו, הוא כנגד החכמה – חכמה היא ראייה. ה' סולח לנו כי רוצה שנראה אותו. כך מבקשים – תסלח לנו ואז תתראה לנו, שהרי אתה רוצה להתגלות בעולם.

פירוש המלבי"ם הוא עדיין "הנסתרת' להוי' אלהינו"¹¹. פירוש המלבי"ם היה שהסליחה, בטול עצם מציאות החטא, היא רק עם ה' ("כי עמך הסליחה"), והוא יסלח לנו גם ככה, בלי שום סבה. ודאי צריכים לעשות תשובה (שגם שייכת לבניה – "ולבבו יבין ושב ורפא לו"¹²), אך יחסית היינו חיצוניות בינה, ואפילו פנימיות בינה, אך לא מה ש"פנימיות אמא פנימיות עתיק"¹³ (ממש), אבל הצורך בתשובה הוא הנגלה, והנסתר – ה' עילאה ("פנימיות אמא פנימיות עתיק", כנ"ל) – הוא שמה שלא יהיה ה' סולח לנו ויביא לנו את הגאולה תיכף ומיד ממש. זו ה' עילאה, עלמא דאתכסיא.

פירוש האבן עזרא הוא שדוד המלך מבקש סליחה כדי לעודד את כולם, לחזק את הלב של כל באי עולם, שהנה ה' סלח לי – עשיתי משהו מאד לא בסדר וה' סלח לי – כולם יראו זאת ויתעודדו בכך לעבוד את ה'. זהו פירוש

סג היחס בין פירוש המלבי"ם לפירוש"י הוא בסוד "הא בהא תליא", ה' התאה ב-ה' עילאה: בשני הפירושים הבטויו "כי עמך הסליחה" מתפרש כ"רק עמך", אבל ה' עילאה מה שרק עמך היינו עצם מהות הסליחה, בטול החטא לגמרי וללא שום סבה כנ"ל, ואילו ה' התאה פשוט שאין שום כתובת אחרת, וכל ענין המלכות למנוע את ה'רגליה ירדות כו", דמיון שיש כתובת אחרת ח"ו.

ס דברים כט, כח: "הנסתרת' להוי' אלהינו והנגלת לנו ולבנינו עד עולם".

סא ישעיהו, ו, י.

סב ראה הגהת רש"י לאוצרות חיים שער עתיק סוף פ"ד.

כתר הבן – כיבוד אם

שיעור לנשים – הילולת הרבנית חנה

קיצור מהלך השיעור

בליל שבת שובה נתן הרב שיעור בביתו לאמהות ובנות. שבת שובה חלה השנה ב-ו' תשרי, יום ההילולא של הרבנית חנה – אמו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש – והדברים נסובו סביב כיבוד האם המיוחד של הרבי וסביב עבודת הנשים הרמוזה בשם חנה.

בפרק א מסופר על כיבוד האם המיוחד של הרבי, שאמרה שמגיל בר מצוה היא לא ראתה את גבו, ומוסבר כי הדברים קשורים לכך שאמו זיהתה ראשונה את פוטנציאל הנשיאות שבנשמתה ודאגה למימושו – תכונה הקיימת בכל אם ביחס לילדיה.

בפרק ב מוסבר כיצד מצוות הנשים – חלה, נדה והדלקת הנר (הרמוזות בשם **חנה**) – מכוונת (בסדר **החן**) כנגד ראש השנה, שבת שובה ויום כיפור, תוך הדגשת תפלת האמהות על ילדיהן היוצאת מעומק הנפש.

בפרק ג יש התייחסות לכונת ו' תשרי בסוד עשרת העומקים שמתקנים בעשרת ימי תשובה, ושוב מתגלה כי האם היא מקור המצפון הטוב, המכוון את הבן בדרכו לחיים, עד שיממש את שליוחוו.

נוגע לכיבוד אם. כמוכן, לכל אחד ואחת יש אמא שצריך לכבד.

מעלת רבי טרפון

מי בין גדולי ישראל הכי מפורסם בכיבוד אם שלו? רבי טרפון, עליו מסופר עד כמה כבד את אמו". הוא אפילו שם את ידיו תחת רגליה, כאשר נקרע לה הסנדל, כדי שלא תדרוך יחפה על הרצפה. **טרפון** בגימטריא **משה** – יש לו קשר מיוחד לנשמת משה רבינו (ולמשה רבינו שבכל דור).

יש מחלוקת ידועה בין רבי עקיבא לרבי טרפון אם "תלמוד גדול" או "מעשה גדול"^ב.

נרשם (מהזכרון) על ידי איתיאל גלעדי. לא מוגה. ליל שבת שובה תשע"ט, כפר חב"ד.

א קידושין לא, ב.

ב שם מ, ב.

א. לא להפנות גב לאמא כיבוד אם של הרבי

שבת שלום. היום, ו' תשרי, הוא היארצייט של הרבנית חנה – אמא של הרבי – תאריך שמאד קשור לנשים. שמעתי סיפור יפה על הרבנית חנה: הרבי, כידוע, מאד הקפיד בכיבוד אם. כאשר הוא בא לבקר את אמו, הוא הקפיד לצאת ממנה כשהפנים שלו כלפיה, בהליכה אחורנית, כדי לא להפנות לה את הגב. פעם מישהו שם לך לב, אולי מישהי, והיא ציינה זאת בהתפעלות באזני הרבנית – תראי כמה הבן שלך מכבד אותך. הרבנית ענתה לה – מה את מתפעלת? מהבר מצוה שלו לא ראיתי את הגב שלו!

סיפור מאד יפה. מה יש לנו ללמוד ממנו? קודם כל, יש כאן הרבה אמהות, והרבה בנות שבע"ה התיינה אמהות, וגם כמה סבתות –

בספר תהלים (בפרקי הלל) – "אתהלך לפני הוי' בארצות החיים"¹. אדמו"ר הזקן מסביר² ש"אתהלך" – בניגוד להליכה סתם, שהיא רק התקדמות ישרה ליעד – פירושו "רצוא ושוב", התקרבות והתרחקות, שיש תמיד בעבודת ה'. יש זמנים של התקרבות, זמנים של גדלות מוחין, שאדם מתקרב ומתעלה בעבודת ה'. אבל אצל כל אחד יש גם זמנים בהם הוא נופל, זמנים של קטנות מוחין.

דוד המלך אומר, כפי שמסביר אדמו"ר הזקן, שבכל מצב של "אתהלך" – גם בהתקרבות וגם בהתרחקות – הוא "לפני הוי'". כשהוא מתקרב הוא מפנה פנים אל ה', כמובן, אבל גם כאשר הוא נופל ומתרחק – הוא עדיין מפנה את פניו אל ה'. הוא אומר – נכון, אני בקטנות מוחין, אני נופל ורחוק, אבל עדיין אני חושב על ה'. כנראה שהסוד הזה שייך גם ביחס של כיבוד הורים – הרבי מקפיד שלא להפנות גב לאמא שלו, גם כאשר הוא מתקרב וגם כאשר הוא מתרחק הוא שומר איתה על יחס של פנים אל פנים, הוא חושב עליה ולא מפנה מבט ממנה (וכמו שעוד נסביר).

"בעטרה שעטרה לו אמו"

מן הסתם הרבי הקפיד בכיבוד שני הוריו, אבל אם בהשגחה פרטית הסיפור הזה מסופר דווקא על אמא שלו יש להעמיק בכך. ידוע שלפני שנסגר השידוך של הרבי – עם הרבנית חיה-מושקא, בתו של אדמו"ר הריי"צ – הרבנית חנה רמזה, ויותר מרמזה, שהשידוך הוא על דעת זה שהרבי יהיה הממשיך של אדמו"ר הריי"צ בנשיאות חב"ד. הרבי הריי"צ לא רצה להתחייב בפירוש, אז הוא אמר 'לחסידים יש שכל, והם ידעו לבחור במי שמתאים...'. הרבנית

רבי עקיבא סובר ש"תלמוד גדול" ואילו רבי טרפון סובר ש"מעשה גדול", "המעשה הוא העיקר". אחר כך באו חכמים והכריעו ש"גדול תלמוד שמביא לידי מעשה". הרבה דעות שאין הלכה כמותן בעולם הזה – לעתיד לבוא תהיה הלכה כמותן. כך כתוב שלעתיד לבוא לא רק שלא יפסקו ש"תלמוד גדול", ואפילו לא כמו פשרת חכמים "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", אלא יהיה הפסק ש"מעשה גדול"³ ("מעשה גדול" שווה בגימטריא נחת, רומז לנחת שהבן עושה לאמא. בקבלה, אמא מכונה "עולם הבא" ו"לעתיד לבוא"⁴. במקום אחר⁵ נאמר "עשיה לעילא" היינו גם במדרגת אמא, ה עילאה שבשם הוי' ב"ה). יתר על כן, אז נגיע לשלמות של "נעשה ונשמע", כאשר מתוך ה"מעשה גדול" תהיה לנו השראה להבנה הרבה יותר מעמיקה בתורה, בבחינת 'גדול מעשה שמביא לידי תלמוד'. רבי טרפון, שסבר ש"מעשה גדול", היה כבר בעולם הזה במדרגה הרוחנית שכולם יהיו בה לעתיד לבוא. צריך לומר שיש איזה קשר בין הגישה של "מעשה גדול" – שמתאימה גם למה שהרבי הדגיש תמיד ש"המעשה הוא העיקר" – לבין ההידור המופלא בכיבוד אם!

"אתהלך לפני הוי'"

נססה להסביר יותר את הענין באי-הפניית הגב: יש ספר מאמרים של אדמו"ר הזקן שנקרא כולו על שם דיבור-המתחיל של המאמר הראשון, הפסוק שאמר דוד המלך

ג ראה סדור עם דא"ח שער האלול. דרושי הצ"צ לפרשת ואתחנן (על פרשה ראשונה דק"ש).

ד עץ חיים שער מג, פרק ג.

ה זהר ח"א קטו, א.

ו וכרמוז לעיל בסוד "מעשה גדול" = נחת. "מעשה גדול ועוד "המעשה הוא העיקר" = 1275, משולש 50, סכום כל המספרים מ-1 עד 50, סוד "תספרו חמשים יום", שהוא ענין גילוי שער ה-ג של הבינה-אמא בזכות אמרנו "נעשה ונשמע".

ז תהלים קטז, ט.

ח מאמרי אדה"ז, אתהלך לאזניא, עמוד א.

מהתפארת דאמא. יסוד אמא נעשה הלב של הבן, אבל הכתר של הבן בא מהתפארת של האמא – לרבנית חנה יש תפארת, ובכך היא דואגת להכתיר את הבן שלה בכתר המתאים לו. לכל בן יש את הכתר שמתאים לו, "כל ישראל בני מלכים"^ט (ובזהר: "כל ישראל מלכים"^י), ההקשר שבו עליו להוביל ולהנהיג (בבית ובשליחות). האמא היא הרגישה לזהות את הכתר והדואגת למימוש. הרבי מודע לזה שהכתר שלו בא מאמא שלו (מאז שעמד על שלמות דעתו, בגיל בר-מצוה, עוד לפני שנגמר השידוך עם בת הרבי הריי"ץ, שמאז אמו לא ראתה את גבו כנ"ל), מכיר לה טובה על כך ומקפיד לשמור תמיד על יחסי פנים בפנים עם אמא – להפנות אליה פנים ולקבל ממנה השראה במילוי התפקיד-המלכות שלו. עד כאן הסיפור היפה הזה, שהיה חדש בשבילי.

ב. סוד חנ"ה בר"ה-ש"ת-יו"כ חלה-נדה-הדלקת הנר – כשרות, טהרה, תפלה על בני

אנחנו בשבת שובה, ביאריציט של הרבנית חנה. ידוע שאותיות **חנה** רומזות לשלש המצוות המיוחדות שנמסרו לנשים – **חלה**, **נדה**, **הדלקת הנר**. חלה, בהפשטה, היא כל כשרות המאכלים. אמרנו שלכל אחד יש את המלכות שלו, בעולם מקובל שלאשה בכל בית יש את הממלכה שלה – המטבח, שם היא המלכה, ושאר אחד לא יכנס לשם בלי רשותה, שאף אחד לא יתערב לה ושכולם ימלאו את הפקודות שלה! נדה, בהפשטה, היא כל מושג הטהרה – ששייך בכלל לאמא. קדושה וטהרה הן שני

חנה הבינה זאת כהסכמה לבקשתה, והשידוך נסגר. אם כן, במדה רבה, הרבנית היא שדאגה להכתיר את הרבי בכתר הנשיאות (מתוך הכרה פנימית ועצמית שהוא באמת זה שראוי למלכות, להיות מנהיג של ישראל) – ויש לומר שהרבי כל כך נזהר בכבודה גם משום כך...

רואים מהסיפור הזה שהאמא דואגת – במובנים מסוימים, יותר מהאבא – ל'כתר' של הבן שלה. האמא רגישה לפוטנציאל הגדול של הבן שלה, ודואגת לכך שהוא יוכל לממש אותו במלואו, למלא את השליחות-התפקיד שלו בחיים. מאיפה יודעים שהאמא היא זו שמכתירה את הבן בכתר שלו? פסוק מפורש בשיר השירים, שכולנו מכירים – "בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו [כפי שרואים בסיפור של הרבי]^ט."

הפסוק – של בריאת העולם – אומר "הוי' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה". יש בפסוק ארבעה דברים – חכמה, תבונה, שמים, ארץ – שמכוונים כנגד אותיות שם הוי' ב"ה. חכמה ותבונה – כמו חכמה ובינה – הם י-ה, האבא והאמא, ושמים וארץ הם ו-ה, הבן והבת. קיום מצות "פרו ורבו"^ט הוא בלידת בן ובת^ט, כך שהמשפחה הגרעינית היא אבא-אמא-בן-בת. הפסוק אומר ש"הוי' בחכמה יסד ארץ" – החכמה היא שמייסדת את הארץ, דווקא האבא קשור לבת-למלכות (הוא דואג לבת כמו שהאמא דואגת לבן). לעומת זאת, "כונן שמים בתבונה" – את ה"שמים", ה-ו שבשם, הז"א, מדות הלב, מכוננת-מטפחת האמא-התבונה. על יסוד זה הסביר האריז"ל^ט שהכתר דז"א – הכתר של הבן, של מדות הלב – נעשה

ט שה"ש ג, יא.

י משלי ג, יט.

יא בראשית א, כח.

יב יבמות טא, ב.

יג ראה ע"ח שער כא, פרק ג.

יד ראה בבא מציעא ק"ג, ב.

טו ראה הקדמת תקו"ז (א, ב) וזהר ח"ב כו, ב.

נפש... ובכה תבכה" חנה מגיעה בתפלתה "על הוי'" – מעל שם הוי' ב"ה, מעל כל סדר ההשתלשלות. לא פשוט להוריד בנים לעולם, לא פשוט להוריד נשמות של צדיקים, ודאי לא נשמה כמו של שמואל הנביא, ששקול כנגד משה ואהרן, ולשם כך צריך להגיע בבכיה עד מעל שם הוי' ב"ה.

עם כל המעלה של השמחה, כתוב שבכיה – שגם יכולה להיות מתוך שמחה – מגיעה למקום יותר גבוה בנשמה. כתוב באר"כ^א שבראש השנה (ובעשי"ת) כל מי שנשמתו שלמה בוכה באופן טבעי. ספר התניא מבוסס על מאמר הזהר "בכיה תקיעא בלבאי מסטרא דא וחדוה תקיעא בלבאי מסטרא דא"^ב, וכתוב^ב שהזוג בכיה-חדוה מכוון כנגד שתי המדרגות העליונות של הנפש – **חדוה** בגימטריא **חיה**, המקיף הקרוב של הנשמה, ו-**בכיה** בגימטריא **יחידה**, המקיף הרחוק של הנשמה. בתפלת חנה, "והיא מרת נפש ותתפלל על הוי' ובכה תבכה", יש גילוי היחידה – הבכיה בתפלה ללידת בנים, התפלה של הנשים בהדלקת נרות.

ראש השנה-שבת תשובה-יום כיפור

עולה, אם כן, שהסוד של הדלקת הנר – שעיקרו תפלה מעומק הלב על בנים צדיקים – שייך לראש השנה, בו קוראים את תפלת חנה. כנראה הדלקת הנרות שהכי מסוגלת לתפלה על בנים צדיקים בבכיה היא הדלקת נרות של ראש השנה (בו האריז"ל אמר שיש לבכות, כנ"ל). הבכיה לא חייבת להיות בדמעות חיצוניות, היא יכולה להיות גם בכיה חרישית, בלי דמעות, בכח הכי פנימי והכי

עמודי התווך של כל היהדות, והיחס ביניהם הוא כמו בין אבא לאמא.

מהי הדלקת הנר? מדליקים את הנרות לפני שבת – אין שבת בלי הנרות האלה... [הרב הצביע על נרות השבת שעל השלחן]. מנהג ישראל שכאשר האשה מדליקה נרות – בפרט הנשים הנשואות – היא מתפללת. על מה מתפללים בהדלקת נרות שבת? בעיקר נשים נשואות, מתפללות על בנים צדיקים – בנים שיאירו את נשמות ישראל, כמו נרות שבת. אמרנו שבע"ה יהיו השנה הרבה ילדים. הזמן הכי מסוגל – בכל השבוע, בכל השנה – להתפלל על בנים צדיקים הוא הדלקת נרות שבת קדש.

"ותתפלל על הוי' ובכה תבכה"

כתוב ששבת היא יום שמחה – "וביום שמחתכם"^{טז} אלו השבתות"^{יז} – ואף על פי כן מצוי מאד שבוכים בעת התפלה על הבנים. מאיפה יודעים שבתפלה על הבנים יש בכי? בהפטרה של היום הראשון של ראש השנה – ההפטרה העיקרית של ראש השנה – קוראים על תפלת חנה. ביום השני קוראים "רחל מבכה על בניה"^{יח}, וה' אומר לה "מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה", אבל העיקר הוא הפטרת היום הראשון. חנה היא אחת משבע הנביאות של עם ישראל, ובסיום ההפטרה קוראים גם את שירת חנה שהיא-היא הנבואה שלה. חנה מתפללת על בנים, וכתוב בה – הביטוי הכי עמוק של תפלה – "והיא מרת נפש ותתפלל על הוי' ובכה תבכה"^{יט}.
בחסידות מסבירים^כ שמתוך "והיא מרת

טז במדבר י, י.

יז ספרי בהעלותך י, י.

יח ירמיה לא, יד.

יט שמואל-א א, י.

כ לקוטי תורה, דרושים לשבת שובה סה, א.

כא שער הכוונות הקדמה לדרושי ר"ה.

כב זהר ח"ג עה, א.

כג ראה בספרנו אשא עיני מאמר "בכיה וחדוה".

היא תתהלל^{כט}. אנחנו מדברים במעלת החן, אבל הפסוק אומר "שקר החן"! מה ההמתקה? יש מפרשים^ל שמסבירים שאמנם "שקר החן והבל היפי" מצד עצמם, אבל "אשה יראת הוי" היא תתהלל" בחן וביפי שלה (שהם חן אמת ויפי של ממש, היפך "שקר החן והבל היפי"). השם חנה הוא שם עם הכי הרבה חן – כדאי שבכל משפחה תהיה בת בשם חנה. לזה קוראים תכנון משפחה טוב... לתכנן שתהיה חנה בכל משפחה.

עומק רום ועומק תחת

נסיים בעוד נושא אחד. בעשרת ימי תשובה אומרים בכל יום "שיר המעלות ממעמקים קראתיך הוי"^מ – אלה הימים הכי עמוקים בשנה. בספר יצירה^נ מוזכרים עשרה עומקים, אותם מתקנים בעשרת ימי תשובה. לפני שנסביר את העומק של היום, נסיף עוד משהו לגבי מה שאמרנו עד כה:

הזכרנו את שני הביטויים של "על הוי" – "ותתפלל על הוי", שקראנו בראש השנה, ו"אז תתענג על הוי", ששייך להיום, ענג שבת. מה היחס ביניהם? כתוב שהם קשורים לשנים מהעומקים שבספר יצירה – עומק רום ועומק תחת. העומק של כל ספירה הוא האין-סוף של אותה ספירה – עומק רום הוא מה שאור אין סוף הוא למעלה מעלה עד אין קץ, ועומק תחת הוא מה שאור אין סוף מתפשט גם למטה מטה עד אין תכלית. "אז תתענג על הוי" שייך לעומק רום, אבל "והיא מרת נפש ותתפלל על הוי" ובכה תבכה" שייך לעומק תחת – למרירות עד עומק הנפש – אך כתוב בחסידות

עצמי בנפש, כח היחידה.

כעת אנחנו נמצאים בשבת – שבת תשובה, שבין ראש השנה ליום כיפור. כמו שבחנה כתוב "ותתפלל על הוי", יש עוד ביטוי של "על הוי" ששייך דווקא לשבת – "אז תתענג על הוי"^{טז}, פסוק שנאמר על ענג שבת. הסמל של ענג השבת, של כל מה שהאשה מכינה לשבת, הוא החלה. מי שעוד לא אופה חלות לכבוד שבת – אפשר לקבל החלטה טובה לשנה החדשה להתחיל להכין חלות, ואני מברך אותה שהחלות יצאו לה הכי טעימות... הטהרה – ההפשטה של מצות הנדה, כנ"ל – שייכת ליום כיפור, עוד כמה ימים. ביום כיפור כתוב "לפני הוי" תטהרו"^{טז}. לא כתוב "על הוי" – כמו "ותתפלל על הוי" ובכה תבכה" ו"אז תתענג על הוי" – אבל כתוב "לפני הוי", משהו קצת אחר, שגם נדרש בחסידות^{כז} כמדדגה שלפני שם הוי" ב"ה.

אם כן, יוצא ששלוש מצוות **חנה** – חלה, נדה, הדלקת הנר^{כח} – מכוונות כנגד שלשת הימים העיקריים בעשרת ימי תשובה, ראש השנה, שבת תשובה ויום כיפור. באיזה סדר? ראש השנה הוא הדלקת הנר, עם התפלה על הבנים הצדיקים; שבת תשובה היא חלה, עם ההידור בעיני ענג שבת; יום כיפור הוא נדה, יום הטהרה (שאסור בתשמיש המטה, כאילו האשה נדה, והיא היא מקור הטהרה!). הצירוף הוא **החן**. לאותיות **חנה** יש שני צירופים עיקריים, שניהם לשון חן, "חן חן לה"^{כט} – **חנה** ו-**החן**. "החן" מופיע בסוף משלי בפרק "אשת חיל" – "שקר החן והבל היפי אשה יראת הוי"

כד ישעיה נח, יד.

כה ויקרא טז, ל.

כו ראה לקו"ת אחרי דרושי "כי ביום הזה יכפר".

כז **חלה נדה הדלקת הנר** = **תמימות**, פנימיות ספירת הווד – "איהי [האשה] בהוד". בחלה נדה הדלקת הנר יש יד אותיות – ממוצע כל אות = 64, ח של חנה ברבוע = חנה ע"ה.

כח זכריה ד, ט.

כט משלי לא, ל.

ל ראה חידושי מהר"ם שיף לכתובות יא, ז ועבודת ישראל ויצא ד"ה "ורחל היתה יפת תאר" (ונתבאר בכ"ד בספרינו).

לא תהלים קל, א.

לב פ"א מ"ה.

תורה"¹⁷ (על אף שיש מחלוקת לגבי היום בחודש בו היה מתן תורה – ו' סיון או ז' סיון – כולם מסכימים שהיום בשבוע היה שבת) – שבת היא היום של משה רבינו, "תורה – צוה לנו משה"¹⁸, "זכרו תורת משה עבדי"¹⁹. על משה רבינו כתוב "כל השביעין חביבין"²⁰, הוא השביעי לאברהם אבינו – גם אהרן אחיו הוא דור השביעי, כמובן, אבל דווקא על משה (שנקרא על שם המים – "מן המים משיתהו"²¹) – המים שמצמיחים כל מיני תענוג) כתוב שהוא השביעי – והוא ה'גיבור' של שבת, היום השביעי-החביב.

ג. עומק צפון עומק היראה

התחלנו לדבר על כך שבעשרת ימי תשובה – הימים בהם אומרים "שיר המעלות ממעמקים" – מתקנים את עשרת העומקים: בשני הימים הראשונים של ראש השנה – שהולכים יחד, כמו י וקוצו של י, כתר וחכמה – מתקנים את "עומק ראשית". אחר כך, בצום גדליה, מתקנים את "עומק אחרית", העומק של הבינה. ב-ד' תשרי מתקנים יחד את שני העומקים ששייכים לדעת – "עומק טוב" ו"עומק רע" (התיקון של "עץ הדעת טוב ורע"). ב-ה' תשרי מתקנים את העומק של ספירת החסד, עומק דרום, והיום, ו' תשרי, הגענו לתיקון העומק של ספירת הגבורה – עומק צפון.

מהו עומק צפון? צפון שייך ל**גבורה**, שכמו שכולן יודעות (ומתבטא גם בגימטריא) פנימיותה היא ה**יראה**. אמרנו שהאשה

שעומק תחת מגיע אפילו למעלה מעומק רום. במושגים של הספירות, "אז תתענג על הוי"²² מגיע לז"ת דעתיק – שבע המדות התחתונות של פרצוף עתיק יומין, פנימיות הכתר, שבנפש הוא כח התענוג, "אז תתענג". אבל "ותתפלל על הוי" וככה תבכה" מגיע עוד יותר גבוה, עד ג"ר דעתיק – שלש הספירות הראשונות של פרצוף עתיק יומין, שנקראות גם רדל"א (רישא דלא אתידע, הראש הבלתי ידוע) – שבנפש הוא כח האמונה. האשה מצטיינת באמונה פשוטה, והאמונה באה לידי ביטוי בתפלה, שגם בה האשה מצטיינת. אם כן, ראש השנה ושבת תשובה הם כנגד רדל"א וז"ת דעתיק, כח האמונה וכח התענוג. מה לגבי "לפני הוי" תטהרו" של יום כיפור? גם המדרגה הזו שייכת לכתר, כמו שרמוז בפירוש בכך ש"לפני הוי" [תטהרו] בגימטריא **כתר**, אבל זו כבר מדרגה אחרת של כתר, מקור הרצון (גם מלשון ריצוי של סליחת עונות) של הכתר (גולגלתא דאריך אנפין בלשון הקבלה) המדרגה שעליה כתוב ש"גילוי עתיקא באמא"²³, גילוי הכתר במדת הטהרה של אמא (כנ"ל).

חנה, משה ואהרן

עוד נקודה אחת להשלמת הענין: מי ה'גיבור' של יום כיפור? כל עבודת יום כיפור היא בכהן הגדול, והכהן הגדול הראשון – על שמו נקראים כל הכהנים הגדולים שאחריו – הוא אהרן הכהן. אהרן הוא ה'גיבור' של יום כיפור.

מי ה'גיבורה' של ראש השנה? כבר אמרנו – חנה, שאת ההפטרה שלה קוראים ביום הראשון של ראש השנה.

אם כן, מי ה'גיבור' של שבת תשובה? חז"ל אומרים ש"דכולי עלמא בשבת נתנה

לד שבת פו, ב.
לה דברים לג, ד.
לו מלאכיג, כב.
לז ויקרא רבה כט, יא.
לח שמות ב, י.

חש 'כאבי מצפון' בשל הפגיעה (שהוא בעצמו גרם) בתדמית העצמית שלו, בדימוי העצמי, המצפון הזה הוא דבר לא טוב. אבל יש גם מצפון טוב, תחושה שלמעלה מטעם ודעת – עומק צפון, ששייך לכתר – שאומר לאדם מה טוב ומה רע (לא מה טוב ומה רע ביחס לתדמית העצמית שלו אלא מה טוב ומה רע בעיני אלקים). דברנו קודם על כך שהאמא מכינה את הכתר לבן – האמא נותנת לבן תחושה שלמעלה מטעם ודעת, כתר, שאומר לו מאיזה דברים כדאי להתרחק ולאיזה כיוון כדאי ללכת. זו סבה טובה לא להפנות את הגב לאמא, לקבל ממנה את ההשראה לאיזה כיוון להתקדם בחיים, כולל הכיוון שבסופו של דבר הוא יקבל בו את הכתר האמתי הראוי לו.

שתהיה לכולן שנה טובה ומתוקה, שנה עם הרבה בנים ובנות צדיקים בגשמיות וברוחניות. מהם הבנים ברוחניות? "בניך" אלו התלמידים^{ממ} – בנים ברוחניות שייכים כאן גם לבנות הצעירות, שעוד לא נשואות. כל תלמידה שמקרבת חברה שלה, שמלמדת אותה משהו, זו לידה ברוחניות. שיהיו הרבה בנים צדיקים, ילדים שימצו את הפוטנציאל שלהם ויזכו לכתר שלהם – לכל יהודי יש זירה שבה יש לו כתר, יש לו שליחות ומלכות. שנה טובה ומתוקה בכל העיניים – שתהיה שנה הכי טובה!

מא רש"י לדברים ו, ז.

מצטיינת באמונה ובתפלה, וכעת עוד מדה מיוחדת של האשה – "אשה יראת הוי' היא תתהלל" (כפי שהזכרנו קודם). כאן מדובר על עומק צפון, העומק של מדת היראה. בכלל, צפון הוא גם לשון עומק ונסתר, משהו צפון, כמו שכתוב "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך"^ט. מהו העומק של היראה? מתאים לומר שזו הצוואה של אבי הבעל שם טוב לבנו. כשהבעל שם טוב היה ילד קטן, לפני שאביו נפטר, הוא קרא לו ואמר – ישראל, שרוליק, אל תפחד משום דבר חוץ מה' יתברך. עומק היראה הוא הפתגם הזה, יסוד תורת הבעל שם טוב, שכולנו צריכים ללמוד ממנו – יראה שהיא מה' בלבד, "בלתי להוי' לבדו"^ב (פסוק שבסוד הצמצום הראשון שממדת הגבורה והיראה של השי"ת).

מצפון וכיוון

צפון הוא גם לשון מצפן וגם לשון מצפון. בשביל מה צריכים מצפן? בשביל לדעת מה הכיוון – אם נמצאים במקום רחוק ורוצים לדעת לאיפה מתפללים, לכיוון ירושלים ובית המקדש, כדאי להשתמש במצפן. כנראה עומק צפון קשור להמיספירה הצפונית, הכיוון אליו תמיד מצביע המצפן.

לגבי מצפון – יש דורשים ויש דורשים. אם מדובר במצפון שיש בו הרגשת היש, שאדם

לט תהלים לא, כ.
מ שמות כב, יט.

"בראשית מלכות..."

מעין גנים - נקודה חסידית לפרשת השבוע

"בראשית מלכות..."

מלך בלא עם^ח). העולם שזה עתה נברא יש מאין הוא "תהו ובהו"^ט (חושבנא דדין כחושבנא דדין) - "תהו" הוא מצב לא יציב, מט לנפול, והוא זקוק לסומך. איום הנפילה והתהו המרחף על העולם הוא סכנת פירוק - חק האנטרופיה מאיים לפרק אט-אט את היסודות המהוים את העולם, כך שבמשך הזמן, מדור לדור, תתדרדר המציאות ותחזור לתהו. כדי למנוע את הפירוק דרושה ממלכתו של מלך, שתפקידו הראשון הוא ללכד ולקבץ את העם^י - לעצור אותו מלהתפרק לשבטים וליחידים - "זה יעצר בעמי"^{יב}.

"כד אתתקן רישא דעמא אתתקן כולא עמא"

הרמז בתחלת התורה לצורך במלכות, על מנת שתסמוך את המטים לנפול, הוא היסוד למאמר הזהר "כד אתתקן רישא דעמא אתתקן כולא עמא [וכד לא אתתקן רישא דעמא לא אתתקן כולא עמא]^{יג} - תיקון המלך, ראש העם, מתבקש כבר מראש התורה (המתאר את הבריאה שנעשתה בראש השנה). הזהר מלמד כי תיקון העם תלוי במלך - ציבור שלא

התורה פותחת במלים "בראשית ברא א-להים", והמפרשים עוסקים בשאלה מתבקשת: "בראשית" היא מלת נסמך^א, ובפסוק לא מופיע הסומך - בראשיתו של מה "ברא א-להים את השמים ואת הארץ"? יש מפרשים כי זהו קיצור לשון (המקובל במקרא), והסומך 'נשמט' משום שהוא ידוע ומוכן מאלי - המלה "ראשית" בדרך כלל מתיחסת למושגי זמן^ב. אכן, המלה "בראשית" חוזרת עוד ארבע פעמים במקרא, ובכולן היא נסמכת על מלכות - "בראשית ממלכות יהויקים"^ג, "בראשית ממלכת יהויקים"^ד, "בראשית ממלכת צדקיה"^ה, "בראשית מלכות צדקיה"^ו (גם המלה "ממלכות"- "ממלכת"- "מלכות" היא מלת נסמך, והסומך של שתי המלים - "בראשית ממלכות-ממלכת-מלכות" - הוא המלך).

לפי זה, מתאים לומר שגם כאן רומזת המלה "בראשית" לסומך "מלכות...". על פי קבלה המלכות היא שרש הזמן (כרמוז בפסוק "הוי' מלך הוי' מלך הוי' ימלך לעולם ועד"^ז), ותכלית הבריאה היא המלכת ה' (שהרי "אין

משיעור אור ל-ג' מרחשון ה'תש"ס. נרשם ע"י איתיאל גלעדי.

א כך כתבו רש"י והאבן עזרא, אך הרד"ק כתב "אינו סמוך..." (וכן משמע ברמב"ן ובמפרשים נוספים).

ב ספרנו עה"פ: "בתחלת הזמן" (וראה רד"ק עה"פ: "כי לא יאמר ראשית ואחרית אלא בזמן").

ג ירמיה כו, א.

ד שם כז, א.

ה שם כח, א.

ו שם מט, לד.

ז נוסח התפלה (שילוב של תהלים י, טז; דה"א טז, לא; שמות טו, יח).

ח רבינו בחיי לבראשית לח, ל; כד הקמח ערך ר"ה ה; ספר החיים פ' הגאולה פ"ב; עמק המלך שער שעשועי המלך פ"א; תניא שער היחוד והאמונה פ"ז.

ט בראשית א, ב.

י וראה פירוש הרמב"ן לבראשית א, א ודוק.

יא כדברי הרמב"ם בספר המצוות, עשה קעג.

יב שמואל-א ט, יז. אחד ממובני המלה עצירה הוא כינוס ואיחוד, כמשמעות המלה "עצרת" - התכנסות והתאחדות הציבור (כתרגום אונקלוס בדברים טז, ח למלה "עצרת": "תהון כנישין").

יג ח"ג קלה, א (וראה מאמר בשם זה במלכות ישראל ח"ב).

עומד בראשו מלך כשר והגון, גם אם הוא ציבור המורכב כולו מצדיקים גמורים, עתיד להתדרדר ולהכשל.

את החלל במרכז הציבור – בנקודה המאחדת סביבה את הציבור – צריך לתפוס דמות של מנהיג, וכשאין מנהיג כשר הסטרא אחרא ממלא את מקום החלל הזה¹⁷. אז אין זה מלך המוליך את העם, אלא אדם שכל ענינו הוא תאות שלטון, והוא מתנהל על פי הנטיות של הציבור וסקרי דעת הקהל (כפירוש מאמר חז"ל כי קודם לביאת המשיח יהיו "פני הדור כפני הכלב"¹⁸) – הכלב רץ לפני מרכבת אדוניו כמנהיג, אך כאשר מגיעים לצומת דרכים הוא ממתין לראות לאן תפנה המרכבה, ושוב תופס את מקומו בראש). מנהיג כזה לא עוצר את נטיות הפירוד וההתפרקות של העם, אלא מנסה להסתדר עם כולם ולהנהיג את העם תוך ויסות קבוצות האינטרסים השונות – חוסר הנהגה זה, בצירוף תאות השלטון המעבירה את המנהיג על דעתו (עד לשפך דם וסיכון העם כדי לשמור על שלטונו), מדרדרת את העם ומסכנת אותו. במצב כזה, ככל שאנשי העם ינסו לעמוד על תיקונם העצמי, אין סיכוי לציבור (ועל כן גם לפרטים) להגיע לתיקון וליציבות.

הנהגת דין ורחמים

כשבאים להתבונן בתיקון הממלכה, ה"ראשית מלכות", על יסוד ראשית התורה יש להתבונן במהות המלך הראוי ובאישיותו. "בראשית" נסמכת על "מלכות" – דרושה ממלכה ומשטר על מנת לקיים את המציאות – אך גם ה"מלכות" נסמכת, והסומך לשתיה המלים הוא המלך עצמו¹⁹ (כנ"ל). המלך הוא ה"רישא דעמא" ותיקון אישיותו מביא לתיקון הממלכה, העם והמציאות כולה. בראשית הבריאה המלך עליו נסמכת המציאות כולה

יט כך מבואר בחסידות (ד"ה "ולא אבה הוי' אלהיך לשמוע אל בלעם" עטר"ת) שהיות **בלעם בלא-עם** היינו התנגדותו לקבלת עול המלך, שהיא מציאות המושג עם.

כ מכיון שיש לסמוך את סיום התורה – [לענין] כל ישראל – לתחלתה, יש לדורש כי המלך-הסומך הרי הוא "כל ישראל" (ו"בראשית" היינו 'בראשית מלכות כל ישראל', העולה 2000, סוד ה-ב רבתי ד"בראשית"). לעתיד לבוא, כאשר יתגלה בפועל כי "ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ" (ישעיה ס, כא) – כולם יהיו עם ה' ממש, "והייתי להם לאלהים והמה יהיו לי לעם. ולא ילמדו עוד איש את רעהו ואיש את אחיו לאמר דעו את הוי' כי כולם ידעו אותי למקטנם ועד גדולם..." (ירמיה לא, לג) "ויתקיים" כי מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים" (ישעיה יא, ט) – שוב לא יהיה המלך 'שוטר-על' אלא מקור השראה ולימוד, ושוב לא יזדקקו ל"שפטים ושרטים" (דברים טז, יח) אלא ל"שפטיך... ויעצין" (ישעיה א, כו), עד שמלך המשיח יחזיר את המלכות אל ה' לבדו, "והיה הוי' למלך על כל הארץ" (זכריה יד, ט) ו"כל ישראל" יהיו שלוחיו לתיקון העולם.

עומד בראשו מלך כשר והגון, גם אם הוא ציבור המורכב כולו מצדיקים גמורים, עתיד להתדרדר ולהכשל.

את החלל במרכז הציבור – בנקודה המאחדת סביבה את הציבור – צריך לתפוס דמות של מנהיג, וכשאין מנהיג כשר הסטרא אחרא ממלא את מקום החלל הזה¹⁷. אז אין זה מלך המוליך את העם, אלא אדם שכל ענינו הוא תאות שלטון, והוא מתנהל על פי הנטיות של הציבור וסקרי דעת הקהל (כפירוש מאמר חז"ל כי קודם לביאת המשיח יהיו "פני הדור כפני הכלב"¹⁸) – הכלב רץ לפני מרכבת אדוניו כמנהיג, אך כאשר מגיעים לצומת דרכים הוא ממתין לראות לאן תפנה המרכבה, ושוב תופס את מקומו בראש). מנהיג כזה לא עוצר את נטיות הפירוד וההתפרקות של העם, אלא מנסה להסתדר עם כולם ולהנהיג את העם תוך ויסות קבוצות האינטרסים השונות – חוסר הנהגה זה, בצירוף תאות השלטון המעבירה את המנהיג על דעתו (עד לשפך דם וסיכון העם כדי לשמור על שלטונו), מדרדרת את העם ומסכנת אותו. במצב כזה, ככל שאנשי העם ינסו לעמוד על תיקונם העצמי, אין סיכוי לציבור (ועל כן גם לפרטים) להגיע לתיקון וליציבות.

כל עוד עם ישראל (בשבילו נברא העולם – "בשביל ישראל שנקראו 'ראשית'¹⁹) לא מעמיד מתוכו מלך כשר הנוהג על פי תורה (בשבילה נברא העולם – "בשביל התורה שנקראה 'ראשית'¹⁹) אין סיכוי לתיקון העם, וממילא אין סיכוי לתיקון העולם כולו. ונסביר: ידוע בחסידות¹⁸ כי אחד מטעמי

יד ראה נוצר חסד פ"ו מ"ב 'אחדות' אות ח.

טו סוטה מט, ב.

טז ויקרא רבה ל, ד (הובא ברש"י לבראשית א, א).

יז בראשית רבה א, ו (הובא ברש"י לבראשית א, א).

יח ראה באורך סוד הוי' ליראיו שער ו (ונתבאר גם בחסיד דוד הנאמנים חלק 'טעם הבריאה' ועוד).

של "קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים"^{כח}, שרק אחריו ניתן לתקן גם אחרים) – בה יש להקדים בפועל את החסד והאהבה. על אף שבהתעוררות לתיקון קודמת מחשבת דין – הנחה שיש לתקן את הפרט בתקיפות ובאווירת דין ובקורת – הרי שבפועל חייב תיקון הפרט להתחיל מחסד וחיוב. לעומת זאת, תיקון המלכות, תיקון המציאות בכלל והמדינה בפרט, חייב להתחיל גם בפועל בגבורה ובתוקף – "מלך במשפט יעמיד ארץ"^{כט}.

המלכות מבוססת על הגדרת גבולות, על סדר ומשמעת – ויסודם של כל אלו הוא דין. עוד יותר ממה שהדברים אמורים כלפי ההנהגה הפנימית, עניני הפנים של המדינה, הם אמורים ביחס לאויבי המלכות מבחוץ – המלכות קמה כדי ללכד את בני העם ולשמור אותם מכל רע, ועל המלך להיות גיבור ותקיף מאד כנגד אויבי עמו (כך רואים שבתנ"ך דרישת המלך^ל כמו גם העמדתו בפועל^מ קשורה תמיד עם הצורך להלחם באויבי ישראל ועם הצלחת המלך בכך). רק אחרי בנין המלכות מן הגבורות, אחרי ביסוס מלכות המלך בתוקף וגבורה ראויים, יכולה להתממש התכלית לשמה הוקמה המלכות – ההטבה עם העם בכל המצטרך להם (ומתוך הטבת המלך עם עמו, עם ישראל, נשפע גם רב טוב לכל העמים). אחרי בנין המלכות היא נעשית כלי להמשכת חסד – "חסדי דוד הנאמנים"^נ – כשהמלך מגלה את רחמיו העצומים על בני עמו.

אכן, אצל המלך המקווה בדורנו-אנו, מלך המשיח, מגיע לשיא היחוד בין הדין לרחמים

הוא ה' – "סומך הוי' לכל הנפלים"^{סא}. על המלך המתוקן להתדמות לבוראו, כפי שהוא מופיע בראשית הבריאה (שהרי כל מלכות המלך המתוקן נובעת ממלכות ה' וממשיכה אותה למציאות, כדרשת הזהר למצות העמדת מלך: "שום תשים עליך מלך" – 'שום' לעילא [בהמלכת ה'] 'תשים' לתתא [בהמלכת המלך]^{סב}).

והנה, התורה מתארת את 'אישיותו' של ה' והנהגתו בכל סיפור הבריאה הראשון בשם א-להים – שם הדין – ובסיפור השני של הבריאה בשם הוי' א-להים – תוך הקדמת שם הרחמים לשם הדין. על כך אמרו חז"ל "שבתחלה עלה במחשבה לבראו במדת הדין, וראה שאין העולם עומד והקדים מדת רחמים ושתפה למדת הדין"^{סג}. מכיון שבתורה מתואר ה' בשבעת ימי הבריאה בשם א-להים, יש להבין בפשטות כי אכן נברא העולם בפועל במדת הדין, ורק אחר כך נשתתפה עמו מדת הרחמים^{סד}.

מבואר בקבלה ובחסידות כי בנין ותיקון כל מדות הלב (מחסד עד מלכות) מתחיל מקו ימין, מדת החסד (ובלשון הקבלה: "בנין הז"א מן החסדים"^{סה}, בסוד "זכר חסדו"^{סו}), ורק בנין המלכות ותיקונה מתחיל מקו שמאל, מדת הגבורה (ובלשון הקבלה: "בנין המלכות מן הגבורות"^{סז}, בסוד "אשה יראת הוי' היא תתהלל"^{סח}). תיקון מדות הלב הוא התיקון הפנימי של האדם הפרטי – הקודם לתיקון המציאות החיצונית, תיקון המדינה (בסדר

כא תהלים קמה, יד.

כב ח"ג ערה, ב. וראה באריכות מלכות ישראל ח"ב מאמר "שום תשים עליך מלך".

כג לשון רש"י לבראשית א, א עפ"י בראשית רבה יב, טו.

כד וראה בתי מדרשות ח"א מדרש ילמדנו בראשית אות א.

כה ע"ח שכל"ח דרושי הצלם דרושב.

כו תהלים צח, ג.

כז משלי לא, ל.

כח בבא מציעא קז, ב.

כט משלי כט, ד.

ל שמואל א ח, כ.

לא שם פרק יא.

לב ישעיה נה, ג.

מכנה משותף בשמותיהם של שני המלכים – שני השמות מבטאים את התוקף והגבורה, האומץ והחוזק, הנדרשים למלך בראשית דרכו. כך, "חזק ואמץ" הוא הביטוי החוזר שוב ושוב סביב המלכת יהושע בן נון¹⁷ – מי שצריך להעמיד את מלכות ישראל בארצם (בשיא הגבורה כנגד יושבי הארץ, עד מצות "לא תחיה כל נשמה"¹⁸, שאי-קיומה המלא הוליד את כל הצרות שתכפו בהמשך על עם ישראל בארצו¹⁹). למרות הביטוי השגור "חזק ואמץ" – על דרך "חזק ויאמץ לבך"²⁰ – אמציה קודם ליחזקיהו (במצאות, ובסימן בעלי המסורה). הקדמת האומץ לחוזק מופיעה בביטוי המגדיר את כח הדעת בספר התניא²¹ – "קשר אמיץ וחזק מאוד" (עולה **בראשית**, רמז לסוד המלכות, "בראשית מלכות הנ"ל). הסדר של אומץ וחוזק נוגע לתיקון המלכות משרשה – לתיקון הדעת, דעת האדם ודעת הקהל, שהוא ראשית תיקון המדינה. מהו ההבדל בין אומץ לחוזק? בפשטות האומץ שייך ללב, לרגש הפנימי, והחוזק ליד, לביצוע בפועל. כשצריך לחדש את המלכות מראשיתה – להגיע ל"בראשית מלוכת..." – דרוש קודם כל אומץ פנימי של היחידים הרואים זאת. מתוך האומץ לחשוב ולומר מהי המלכות האמיתית – כיצד יש לנהוג במדינה – זוכים לתקן את דעת הקהל, ורק אז זוכים גם לחוזק יד חיצוני לחיזוק המציאות. מכח תיקון הראש – הדעת והמודעות – זוכים לתיקון ה"רישא דעמא" כולו, לתיקון הראש-הדעת של הקהל ולהעמדת מלך ראוי, ואז "אתתקן כולא עמא".

לז דברים לא, ז; שם פסוק כג; יהושע א, ז; ט; יח.

לח דברים כ, טז.

לט ראה שופטים פרק ב.

מ תהלים כז, יד.

מא פ"ג.

– מלך המשיח נקרא "**חזרוך**"²² על שום שהוא (קודם כל) **חז** לאומות עולם (ואחר כך) **רוך** לישראל²³. יתר על כן, כשם שאצל המלך קודמות הגבורות לחסדים – ושם אלקים קודם לשם הוי' בבריאה – כך הוא גם בסדר הדורות. לכן, בדורות הראשונים המלכות התייסדה בעיקר על גבורות, אך המלך האחרון – מלך המשיח – נוטה יותר ויותר לצד החסד, עד שלכתחילה גם הדינים שלו ממותקים. כל פעולותיו הן בדרכי נעם, החל מ"יכוף כל ישראל לילך בה [בתורה] ולחזק בדקה"²⁴, ואפילו "וילחם מלחמות ה'"²⁵ נעשה אצלו בדרך של אור הדוחה את החשך.

"קשר אמיץ וחזק מאוד"

רמז נוסף לקשר המובהק של פרשת בראשית למלכות – בנוסף לסימן בתחילתה – יש בסימנה של הפרשה. בעלי המסורה מציינים בסוף כל פרשה את מספר פסוקיה ונותנים לה סימן, כשבדרך כלל הם בוחרים במלה הקשורה לתוכן הפרשה או במלה המופיעה קרוב לסיומה. בפרשת בראשית 146 פסוקים, והסימן המתבקש היה המלה **עולם**, שבבריאתו עוסקת הפרשה. אמנם, בעלי המסורה נותנים לפרשה שני סימנים, שבפשטות אין להם כל קשר גלוי אליה – **אמציה ויחזקיהו**. בחירת בעלי המסורה לסמן את הפרשה בשמותיהם של שני מלכים מבית דוד מבליטה את ההבנה שראשית הכל הוא תיקון המלכות.

הנהגת המלכות של אמציה ויחזקיהו היתה שונה – אמציה לא היה ממלכי בית דוד הצדיקים, ואילו יחזקיהו היה צדיק עד שנאמר בו כי ה' בקש לעשותו משיח²⁶. עם זאת, ישנו

לג זכריה ט, א.

לד שה' שרבה ז, ג.

לה רמב"ם הלכות מלכים ומלחמותיהם פי"א ה"ד.

לו סנהדרין צד, א.

טעם מצוה – בראשית – פרו ורבו

בגדר מצוה לברך עליהם ברכת המצוות, ומה שמברכים "ברכת אירוסין" זו ברכת השבח, ואילו הרמב"ם לשיטתו סובר שברכת האירוסין היא ברכת המצוות¹. ליתר ביאור: בדין פילגש יש מחלוקת גדולה בין הפוסקים² ויש אומרים שמעיקר הדין היא מותרת בלא קידושין וכן נראה מדברי הרא"ש³, אך גם לסוברים שהיא אסורה מכל מקום בדיעבד קיים פרו ורבו גם כשהוליד בנים בעבירה (אפילו מי שהוליד ממזר קיים פריה ורביה⁴).

ורבינו סעדיה גאון כתב "מקח כסף ושטר וביאה במ באשה תריד" – כלומר שעל ידי קידושי אשה (בכסף או בשטר או בביאה) "באשה תריד" שימשול בה לפריה ורביה. ומשמע שהרס"ג סובר כרא"ש, שלא מנה מצוות קידושין בפני עצמה (אלא כחלק ממצוות פרו ורבו)⁵. וצריך להבין את משמעות הלשון "באשה תריד" (כמו לשון הכתוב "והיה כאשר תריד" ופירש האבן עזרא "כמו תרדה", לשון שליטה). ניתן לומר שזה על פי המשך הפסוק "פרו ורבו... ורדו", אך באמת דוחק לפרש "ורדו" על האשה אלא זו אמירה לאיש ולאשה יחד שירדו (ישלטו) בבעלי החיים. ואפשר שהמקור הוא ממה שנאמר לאשה לאחר החטא "והוא ימשול בך", או מדרשת

"וַיִּבְרַךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבֹּשְׁתָּהּ וּרְדוּ בְּדִגְתַּי הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיַּי הָרֶמֶשׂוֹת עַל הָאָרֶץ"⁶. וכיוצא בזה נאמר לנח ובניו, "פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ... וְאִתְּם פְּרוּ וּרְבוּ שְׂרָצוּ בָאָרֶץ וּרְבוּ בָהּ", וכן ליעקב אבינו "אֲנִי אֶל שְׂדֵי פְּרָה וּרְבָה"⁷. בנוסף, הגמרא לומדת ציווי לפריה ורביה מהפסוק "שובו לכם לאהליכם" (שנאמר לישראל לאחר מעמד הר סיני)⁸. בעל החינוך מנה את הציווי מהפסוק בפרשת בראשית, ולעומת זאת התוספות כתבו שהפסוק בבראשית הוא לברכה ולא למצוה⁹, ויש שתלו זאת במחלוקת התנאים¹⁰.

מחלוקת הרמב"ם והרא"ש אם יש מצוה בקידושין

לדעת הרמב"ם, מלבד מצוות פרו ורבו יש מצוה מיוחדת של קידושין (דהיינו אירוסין בלשון התורה וחז"ל) שנאמר "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה" – "שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואחר כך תהיה לו לאשה"¹¹. ואילו הרא"ש¹² סובר שאין בקידושין מצוה בפני עצמה. יתירה מזו, הרא"ש כותב שניתן לקיים מצוות פרו ורבו גם שלא בדרך קידושין, כגון מי שמוליד מפילגש, ולכן הקידושין אינם

א בראשית א, כח.

ב בראשית לה, יא. ולשון ספר יראים (תיג) "בארבעה מקומות הזוהרית תורה על פריה ורביה".

ג דברים ה, כז. סנהדרין נט, ב.

ד יבמות סה, א תוד"ה ולא קאמר, עיי"ש.

ה ראה רש"י בראשית ט, ז, וברא"ם שם, ובמהרש"א סנהדרין נט, ב ואכמ"ל.

ו דברים כד, א.

ז תחילת הלכות אישות.

ח כתובות פ"א סימן יב.

ט ראה הלכות אישות פ"ג הל"ג. וכן מבואר בריטב"א כתובות ז, ב שזו ברכת המצוות כיון ש"כי יקח איש אשה... מצוה היא כמו שיש מצוה בפריה ורביה". וראה באריכות בחוברת 'ברכת חתנים'.

י ראה שו"ע אהע"ז כו, א ובנו"כ.

יא כמו שכתב הבית שמואל כו סק"ב. וראה קרבן נתנאל על הרא"ש ששרצה לדחות דבריו, אך ראה שוב בשו"ת הר צבי מילי דברכות סימן ב שקיים דברי הב"ש.

יב כמו שכתב הרמ"א באבן העזר א, ו. וראה מנחת חינוך שדן מדוע אין בזה מצוה הבאה בעבירה.

יג כמו שביאר ר"י פערלא, עשה סט.

זה רק מצד ההכנה לקיום מצות פרו ורבו, הרי ניתן לקיים פרו ורבו גם שלא בדרך קידושין (כדברי הרא"ש עצמו שלכן אין כאן ברכת המצוות)!

ונראה שיש כאן מעין "עצה טובה" לשאת אשה בקידושין כדת משה וישראל, שתהיה מזומנת לו (בקדושה לפי תורה) לקיום מצות פרו ורבו, וכמו שפותחים הטור והשולחן ערוך את חלק "אבן העזר": "חייב כל אדם לישא אשה כדי לפרות ולרבות". דהיינו שבציווי התורה "פרו ורבו" נכלל לעשות זאת לכתחילה בדרך של קידושין, מתוך קשר אמיץ של קיימא בין האיש והאשה [עצה טובה, שייכת במיוחד לשנה זו, תהא שנת עצה טובה, ויתן ה' שכל מי שהגיע לפרקו ימצא השנה את זיווגו הנכון].

בפנימיות, העצה הטובה שייכת לספירות נצח והוד (כמו שנאמר בגמרא "כליות יועצות", ושתי הכליות הן כנגד נצח והוד), והנה "איהו [הזכר] בנצח ואיהי [האשה] בהוד" – והעצה הטובה לשניהם יחד היא להתחתן. העצה קשורה לעץ: בגן עדן מקדם, ששם נשא אדם את חוה, היו שני עצים "עץ החיים" ו"עץ הדעת טוב ורע" – עץ החיים היינו העצה הטובה שהעמדת התולדות תהיה מתוך קשר של נישואין, "ראה חיים [עץ החיים] עם אשה אשר אהבת", ואילו "עץ הדעת" הוא עצה אחרת, להוליד תולדות שלא בדרך קידושין, ובזה יש "טוב ורע", הצד הטוב הוא המגמה לקיום פרו ורבו והצד הרע הוא צד הזנות שבזה, דעת לשון זיווג, "והאדם ידע את חוה" (וכן מבאר האבן עזרא שעץ הדעת מוליד תאות משגל).

מצוה שהיא דרך ארץ

במצות פרו ורבו יש צד מובהק של דרך

חז"ל¹ על הפסוק "פרו ורבו... וְכַבְּשֶׁתָּ" – "וְכַבְּשֶׁתָּ כתיב" ופירש המהרש"א שהכוונה לשעבוד לפריה ורביה (ולא כרש"י עה"פ: "וכבשה – חסר וי", ללמדך שהזכר כובש את הנקבה שלא תהא יצאנית"). ועוד, תריד קרוב לתוליד (אותיות ר-ל מתחלפות בלמנ"ר).

[אמנם בדרך דרוש יש לומר ש"תריד" אכן קשור ל"ורדו": שהרי חז"ל דרשו "אם זכה ורדו ואם לאו ירדו" – "זכה" היינו הזכות לשאת אשה לפריה ורביה (כמו "איש ואשה זכו שכינה ביניהם") ועל ידי זה "ורדו". ועוד, רש"י מפרש את הלשון "פרו ורבו" – "אם לא אמר אלא פרו היה אחד מוליד אחד ולא יותר, ובא ורבו שאחד מוליד הרבה", ומבואר ש"פרו" הוא בחינת זכר, 'נקודה' אחת, "ורבו" הוא בחינת הנוקבא להתפשט ולרבות, ובהמשך לזה בא "ורדו" (וכן ורבו-ורדו הוא לשון נופל על לשון) לומר ש"ורדו" הוא בזכות האשה דוקא ("ורדו בדגת הים" לרבות כדגים). גם שני הפירושים של "וכבשה" קשורים זה לזה: על ידי שהאשה צנועה ולא יצאנית זוכים לפריה ורביה, כמ"ש "אשתך כגפן פוריה בירכתי ביתך [צניעות] בניך כשתילי זיתים"].

עצה טובה לשאת אשה

ועדיין צריך להבין לפי הרס"ג, אם המצוה היא רק פרו ורבו, מה העניין להזכיר כאן (בהגדרת המצוה) את הקידושין, ובמיוחד לפי השיטה שמעיקר הדין יש היתר בפילגש שלפי זה לכאורה גדרי קידושין הם רק 'דין' לומר כיצד האשה נעשית אשת איש.

וכן יש להבין בדעת הרא"ש, שהרי מפורש בגמרא שמתייחסים למעשה הקידושין כמצוה, שעליה נאמר "מצוה בו יותר מבשלווחו"², ואם

יד יבמות סה, ב.

טו קידושין מא, א. וראה שם בר"ן ובמקנה ובשיעורי ר' שמואל. וראה קובץ הערות וביאורים ה'תשס"ד במאמרו של

ועוד, יש שביארו^{כב} ש"מצוה רבה" זו אינה בגדר חיוב בפנ"ע אלא רק ללמד שזו תכלית הבריאה - מתאים לגדרי "דרך ארץ" שאינו בדרגת חיוב של מצוה. בעניין זה חשוב להעיר לגבי אומות העולם: אמנם בפשטות אינם מצווים על פו"ר^{כד}, אך מכל מקום שייך בהם העניין של "לשבת יצרה", שהרי עליהם לדאוג ליישובו של עולם (כמו "לא ישבותו"^{כה}), וכמו שאמר הרבי מליובאוויטש שיש להשפיע על הגויים לקיים "לשבת יצרה"^{כז}, וכיוצא בזה כתבו הפוסקים שגם מי שאינו מצווה בגדר חיוב בפ"ו אם מוליד מקיים בזה מצוה^{כח}.

והנה, הפשט הרגיל בדברי חז"ל שדרך ארץ קדמה לתורה הוא שדרך ארץ פחותה במעלה מהתורה, תחילה היתה בעולם דרגת דרך ארץ ולאחר כך זכינו לתורה. אך באמת בדרך ארץ קדמה לתורה יש גם צד של מעלה, דהיינו ש"קדמה" אינו רק קדימה בזמן אלא גם קדימה במעלה. זו הדרגה של קיום מצוה ללא ציווי-חיוב מפורש אלא מתוך מילוי רצון ה' וכוונתו בבריאה, ואף מתוך "מודעות טבעית" (ואף שההלכה היא "גדול המצווה ועושה" הרי לעתיד לבוא יהיה גדול מי שאינו מצווה)^{כט}. מעלה זו מתגלה כאן במצות פו"ר שהיא עצמה גם בגדר ברכה ודרך ארץ. [המשך יבוא בע"ה בפרשת נח.]

פרו ורבו לא היו כופים את האדון, כיון שמצוה זו אינה מוטלת עליו, "אבל שבת הוי מצוה כללית על כל ישראל שיחזקו את הישוב וקיום של העולם וגם האדון של העבד חייב במצוה זאת".

כג ערוך השלחן אהע"ז א, ד.

כד לפי סנהדרין נט, ב (כמו שהבינו בפשטות רוב הפוסקים, כמו תוס' יבמות סב, א). אך דעת השאלות (שאלתא קסה) שגוי מצווה על פרו ורבו (וראה מאירי יבמות שם), ואכמ"ל.

כה בראשית ח, כב. ובגמרא סנהדרין נח, ב למדו מכאן שאין לגוי לשבות ממלאכה, עיי"ש.

כו שיחת כ"ח מרחשון תש"ג.

כז ערוך השלחן אהע"ז א, ו.

כח ראה בכל זה בספר מודעות טבעית, מאמר 'מודעות טבעית' פ"ב. יין משמח ח"א שער רביעי.

ארץ, "דרך ארץ קדמה לתורה"^{טו}, מלבד העובדה שהביטוי "דרך ארץ" משמש בלשון חז"ל (גם) ככינוי לתשמיש^{טז}:

ראשית, זו המצוה הראשונה בתורה, מצוה הקודמת לכל התורה כולה, כולל שבע מצוות בני נח.

שנית, "פרו ורבו" נאמר תחילה כברכה לדגים ולעופות, ובאותו לשון נאמר בהמשך לאדם ולנח. גם אם נפרש שלאדם זו מצוה, ברור שמצוה זו היא מעין 'התנהגות טבעית' ראויה, כענייני דרך ארץ לקיום העולם.

ועוד, בחז"ל מבואר שהמצוה לישא אשה ולפרות ולרבות נלמדת גם ממה שנאמר בנביא "לא תהו בראה לשבת יצרה"^{טז} - מפני זה מוכרים ספר תורה לישא אשה^{טז} וכופים את האדון לשחרר חצי עבד וחצי בן חורין כדי שיוכל לשאת אשה. והמפרשים^{טז} דנו בגדר מצוה זו, ומדוע נקטו אותה ולא את עצם הציווי של פו"ר. ומכלל דבריהם שפסוק זה דוקא מורה שפו"ר היא "מצוה רבה", מעבר לחיוב רגיל של מצוות, ויש אומרים שגם נשים חייבות בה אע"פ שפטורות מפו"ר^{כז}. והנה הפסוק "לשבת יצרה" מלמד שזו תכלית הבריאה, כלשון רש"י (בגמרא): "יוצר הארץ לא על תוהו להיות ריקנית ברא אותה כי אם לשבת להיות בה יישוב יצרה" - ולכן פו"ר היא הדרך ארץ הגדולה ביותר, להשלים את כוונת ה' בבריאה, וזה גם הפירוש הפשוט במה שהיא "מצוה רבה"^{כב}.

טז לפי ויקרא רבה ט, ג.

יז ראה למשל גיטין ע, א "מי שאינו בקי בדרך ארץ".

יח ישעיה מה, יח "כי כה אמר ה' בורא השמים הוא האלהים יצר הארץ ועשה הוא כוננה לא תהו בראה לשבת יצרה אני ה' ואין עוד".

יט מגילה כז, א.

כ ראה במפרשים בגיטין שם.

כא כך הבינו רבים מדברי התוס' בגיטין שם, וכן נקט המגן אברהם סי' קנ"ט סק"ט והבית שמואל סי' א סק"ב. וראה חידושי פנ"י וחת"ס גיטין שם.

כב ובשם הגר"ח מברסק מובא (על הגמרא בגיטין) שמפני

סיפור חסידי רבי לוי יצחק מברדיטשוב

ספורי צדיקים, ובפרט מרלוי"צ).
בתניא כתוב שספורי מעשיות, ובפרט
ב"אותיות קצרות", שייכים לספירת החכמה.
סיפור על צדיק הוא למעלה מהתורות של
הצדיק, כיוון שהוא תופס בעצם – הסיפור
הוא חכמה עילאה, ו"אחד האמת" מאיר
דווקא בחכמה עילאה. לכן סיפור מבטל
גזרות וממתיק דינים, ולא רק מעל המספר
לבדו, אלא מעל כל עם ישראל. הזכרת שמו
של רלוי"צ – אפילו בלי כוונה להמתיק דינים
וכו' – היא 'סיפור' שממתיק את כל הדינים.

רבי ברוך ממז'בוז' – להתלוצץ מהצדיק

גם בקרב בני גילו של רלוי"צ היו
שהחשיבוהו מאד, ואחד מהם הוא הרבי ר'
ברוך ממעז'בוז'. יחסו של רבי ברוך לרלוי"צ
היה מיוחד ומורכב. מסופר שרבי ברוך נהג
להתלוצץ כל יום מהברדיטשוב, ואף הבטיח
עולם הבא למי שיתלוצץ על רלוי"צ ויספר
עליו לשון הרע. כמובן שמדובר במעשי
צדיקים, דבר שלא מובן לאנשים פשוטים,
כדלקמן. על מה היה להתלוצץ מרלוי"צ?
רבי לוי יצחק היה מתנהג מאד 'וילד' –
מאד פראי – מתוך התפעלות אלקית הוא
היה יכול להפוך את קערות האוכל, לקפוץ
על השולחן וכו'. הרבה פעמים ר' ברוך
ורלוי"צ נועדו יחד, ויש כל מיני סיפורים
אודות מפגשים אלו, שכללו גם עימותים
ביניהם וגם הערכה הדדית. פעם אחת רלוי"צ
התארח במעז'בוז', עירו של ר' ברוך. הוא
עשה לעצמו מנין (כמקובל כשרבי מתארח
בעיר אחרת), והתפלל כדרכו באריכות ובשיא

רבי לוי יצחק מברדיטשוב מגדולי תלמידי
המגיד ממעזריטש, נודע כ'סגורן של ישראל'.
רלוי"צ נולד בשנת ת"ק לאביו רבי מאיר ולאמו
שרה-סאשא. נודע בצעירותו כעליו מירוסלב.
אחרי חתונתו נסע למעזריטש והסתופף בצל הרב
המגיד במשך מספר שנים. רלוי"צ שימש ברבנות
בכמה ערים וסבל רבות מרדיפות המתנגדים.
אחרי שהועבר ממשרתו בפינסק, עקב החרמות
על החסידים, עבר לעיר ברדיטשוב והקים בה
קהילה חסידית. היה ידוע בלימוד הזכות הגדול
שלו על עם ישראל. דברי תורתו נקבצו בספר
'קדושת לוי'. רלוי"צ נפטר בכ"התשרי תק"ע ונטמן
בעירו ברדיטשוב. מרוב הערצה לרבו, קהילת
ברדיטשוב לא מינתה עוד רב כממלא מקומו וכל
גדולי התורה שבאו אחריו כונו בתואר דיין ומורה
הוראה.

מתלמידי המפורסמים: המגיד מקוז'ניץ,
האשל אברהם מבוטשאטש, רבי אהרון מזיטומיר,
רבי אברהם דוב מאורווש ועוד.

רבי לוי יצחק מברדיטשוב היה מקובל
ונערץ על ידי כל גדולי הצדיקים בדורו
ובדורות הבאים, ובכל זאת, ניתן למנות
ארבעה צדיקים שהיו בעלי יחס מיוחד לרבי
לוי יצחק.

רבי ישראל מר'וזין – מעלת הזכרת שמו של רלוי"צ

הראשון הוא הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין,
צדיק שהיה צעיר מרבי לוי-יצחק והחזיק
מעצמו כ'מקבל' ממנו. הרוז'ינער אמר שרק
הזכרת שמו של רלוי"צ היא כבר 'סיפור'
ומעלה עצומה, ויש בה כח לבטל גזירות רעות
מעל עם ישראל (הרוז'ינר אהב לספר בכלל

הוא החוזה מלובלין. החוזה אמר שכל יום הוא מקדיש זמן לשבח ולהלל את הקב"ה על כך שהוריד את נשמת הברדיטשובר לעוה"ז. החוזה הסתכל על רלוי"צ כמי שמביט בנפלאות הטבע. כאן מדובר בנפלאות היהדות, וכמו שעל כל פלא שרואים מברכים את ה', כך הוא ברך והלל את הקב"ה על הפלא הכי גדול בעולם – מציאותו של הברדיטשובר.

הצמח צדק – מציאות חדשה בעולמות העליונים

הצדיק האחרון מבין הארבעה הוא אדמו"ר הצמח-צדק. הצ"צ גדל בבית סבו, אדמו"ר הזקן, שהיה בן גילו ומחותנו של רלוי"צ, ומסתבר שאת יחסו של הצ"צ לרלוי"צ הוא קיבל שם. אדמו"ר הצ"צ אמר שמרוב לימוד הזכות של רלוי"צ על עם ישראל נברא בשמים היכל חדש ששמו לוי-יצחק בן שרה-סאשא (ומכאן נלמד בנין אב, שמתחדשים דברים בעולמות העליונים – שהראשונים לא יכלו להכירם – וממילא מתחדשות כוונות חדשות וכו'). רלוי"צ הזכיר עצמו תמיד עם שם אמו (שרה הוא גם שם אמו של הבעש"ט, שלעתים היה חותם ישראל בן שרה). מה עוזר לנו קיום ההיכל הזה? אומר הצמח-צדק שכל יהודי שיש לו צרה, ואומר תהלים מעומק הלב ומבקש להוושע בזכות לוי-יצחק בן שרה-סאשא, פותח את ההיכל של רלוי"צ וממנו נמשכת לו ישועה.

פרצוף ההתייחסויות לרלוי"צ

את ארבע ההתייחסויות המיוחדות הללו לרבי לוי יצחק מבארדיטשובר, ניתן להקביל לארבע אותיות שם הוי' לפי הסדר בו ספרנו אותן:

הזכרת שמו של רלוי"צ או סיפור עליו

ההתפעלות. אחרי שר' ברוך גמר את תפלתו הוא בא לראות כיצד רלוי"צ מתפלל, ונכנס רגע לפני קדושת "כתר", וכשהוא שמע את ה"כתר" של רבי לוי צחק מיד צעק שיביאו לו גרטל. אחרי התפלה רלוי"צ פנה אליו ושאל 'איך התפללת?'. ר' ברוך אמר 'מאד מצא חן בעיני, אבל אפשר גם בשקט'. רלוי"צ ענה 'אתה יכול, אני לא'.

רלוי"צ היה מתפלל בהתפעלות ובתנועות עד כדי כך שבעיר ברדיטשוב – שהיתה עיר 'חפשית' ברובה (וגם על שם בחירתו של רלוי"צ לגור דווקא בעיר זו וללמד על תושביה זכות, נקרא רלוי"צ 'סנגורן של ישראל') – היתה בתאטרון של העיר הצגה קבועה על רלוי"צ, הלוועגת להנהגותיו המשונות. מסופר שיהודי פורק עול גדול, שהיה גם גביר, נסע במיוחד לברדיטשוב כדי לראות את ההצגה המפורסמת. אחרי שצפה בהצגה, הרהר הגביר לעצמו שאם הוא כבר כאן, אולי ילך לראות גם את המקור, וכך אמנם עשה. הוא הלך לראות את רלוי"צ, ובסוף חזר על ידי כך בתשובה שלמה ולא עברו ימים רבים עד שאותו גביר 'חופשי' היה בין לובשי הלבן שישבו סביב שולחנו הטהור של רלוי"צ. חוץ מהתאטרון שצחק עליו, היה גם את רבי ברוך – שרבים החזיקו ממנו כגדול הדור – שכל יום הקפיד לצחוק על רלוי"צ. פעם אחת נימק רבי ברוך את עצמו, ואמר שכל יום שרלוי"צ מתפלל ועובד את עבודתו יש בשמים קטרוג, ואומרים שלא צריך משיח לישראל – כי יש את רלוי"צ – וכדי להוריד את הטענה הזו אני מתלוצץ ממנו, שלא יסתפקו רק בו (בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה).

החוזה מלובלין – להודות לה' על הצדיק

עוד צדיק שהיה כמעט בן גילו של רלוי"צ

נשמה שלא היה כמוהה מאז בריאת העולם. ענינה של ה-ו הוא גם המשכה מלמעלה למטה – הורדת נשמה נפלאה זו לתוך עולמנו. בריאת היכל חדש היא בסוד ה' תתאה שבשם, מלכות, אליה מכוון סוד ההיכלות (בסדר של שנגל"ה – שרש נשמה גוף לבוש היכל). החידושים העיקריים בכל דור ודור הם בסוד המלכות, דווקא כי "לית לה מגרמא כלום". גם אמירת התהלים בהשתפכות הנפש והזכרת שמו של רלוי"צ כדי להוושע מאותו היכל שייכות למלכות – התהלים של "נעים זמירות ישראל", "דוד מלכא משיחא", והזכרת השם ובקשה בזכותו על הישועה הפרטית הנצרכת, הם בבחינת "חותם בתוך חותם", בסוד ספירת המלכות.

- שכבר ממתיקים ומבטלים דינים, בדרך ממילא, ללא כוונה מיוחדת - כנגד ה-י, חכמה עילאה, כנ"ל שסיפור באותיות קצרות (וכל שכן הזכרה) בחכמה. התלוצצות רבי ברוך, לעורר דין על עבודת רבי לוי יצחק (כדי שלא יסתפקו בו במקום משיח), היא בסוד הבינה - ה' עילאה - ש"מינה דינין מתערין". שבח ה' בהתפעלות הלב על בריאת כזה צדיק שייכת למדות הלב בכלל - ו' שבשם - ובפרט למדת התפארת, כמבואר בתניא שענינה בעבודה הוא לפאר את ה' על הדברים המפוארים שבעולמו. הברדיטשובר הוא "פאר הדור" (כפי שהתבטא עליו גם רבי נחמן מברסלב), ועליו מפארים ומשבחים את ה', שהוריד לעולם כזו

מענות ותשובות

שאלה:

לאחרונה עברנו 'הפלה' ויש לנו שאלות. האם נלפל יש חלק לעולם הבא? האם הוא יקום בגוף שלו בתחיית המתים? מה התועלת בזה?

מענה:

משיח נקרא 'בר נפלא' (ועלינו תמיד להתפלל שיקום לתחיה במהרה) ולכל נפל יש קשר מיוחד לנשמת משיח. לנפלים אכן יש חלק לעולם הבא. ישנן נשמות שזקוקות לתיקון מסוים ודי להן בחודשי העיבור. במקרה זה זכו ההורים שעושים לנשמה טובה גדולה.

היות שכל נשמה, בפרט במקרה כזה, עוברת גלגולים שונים וכו', אין מה לחקור באיזה גוף יקום לתחיה, רק להאמין כנ"ל שנעשה בזה תיקון גדול לנשמה ובהחלט הדבר מורז את ביאת הגואל התלויה בתיקון כל נשמות ישראל.

השש"ת ינחם אתכם בנחמה אמתית ומכאן ולהבא אך טוב וחסד ימצא אתכם כל הימים, בטוב הנראה והנגלה לעיני בשר.

שאלה:

אנו שלש אחיות שזקוקות לשידוך, נשמח לברכת הרב וגם לעצה מה עלינו לעשות מבחינה רוחנית כדי לזרז את העניין.

מענה:

ברכה לשידוכים טובים בקרוב. אתן צריכות להתמיד בתפלות ואמירת תהלים. טוב להשתטח בקבר רחל אמנו, וכן לכוון לפני תקיעת שופר להקים בית נאמן בישראל. שכל אחות תתפלל על שתי האחיות האחרות.

שאלה:

הרבה פעמים אני לומד ליקוטי מוהר"ן ואח"כ כשאני לומד את ליקוטי הלכות של רבי נתן על אותה התורה, אני רואה שההבנה שלי בליקוטי מוהר"ן היא באופן אחר ובסגנון שונה, בפרט כשאני משתדל ללמוד ליקוטי מוהר"ן עם 'משקפיים של אדה"ז', כמו שהרב הסביר. האם יש הכרח להצמד לביאור של רבי נתן בליקוטי הלכות, או שאפשר ללמוד גם באופן אחר?

מענה:

ידוע בברסלב עצמה שהנקודה של רבי נתן היא התחזקות, ואילו של עמיתו, רבי נפתלי - התחדשות. בהחלט אפשר ללכת בדרכו של רבי נפתלי, וכך לראות את כל התורה של רבי נחמן במשקפיים אחרות (משקפיים של התחדשות תמידית). ממילא, אפשר (וטוב) לראות את התורות במשקפיים של אדמו"ר הזקן (משקפיים של חב"ד, מוחין דגדלות, איך הכל מדבר באלקות, לא רק אליבא דנפשיה בתיקון מדות וכו').

בכל זאת, למי שרוצה להבין את לקוטי מוהר"ן לעומק חשוב מאד ללמוד גם את הקיצור של רבי נתן (ספר הקיצורים), כדי לראות איך הוא תפס את הנקודות העיקריות של כל תורה, וגם את ההרחבה שלו בלקוטי הלכות (בסוד של "נקודה, קו, שטח", כאשר הלקוטי מוהר"ן עצמו הוא בסוד הקו, וד"ל). הלא רבי נתן דווקא הוא הסופר הנאמן של רבי נחמן (שאמר עליו ש'בלעדיו לא היה נשאר עלה אחד ממני'...).

שאלה:

במסגרת עיסוק בפרויקט ציבורי מסוים יצא שעבדתי הרבה מול חברי כנסת בתחום וכן בדברור העניין בתקשורת (כדי לקדם את הדברים בפועל, וגם כדי להגיע למודעות ציבורית).

שאלתי היא כזו, אני מאד נמשך לעבודה בתחומים הנ"ל – תקשורת, יח"צ ופעילות בכנסת, ומאד שמח לדחוף את הדברים הטובים שאנחנו עושים שם. אני רק לא יודע אם זה מגיע אצלי מהיצר הטוב או מהיצר הרע. איך נכון להתנהג?

מענה:

בדור שלנו אין כל כך דגש על יצר טוב ויצר הרע (כפי שדובר גם באחד השיעורים לפני תקופה מסוימת), העיקר פעילות בשטח לקראת יעד, בתחום הכי מתאים לך. ועל כן, טוב שתתעסק בתיקון המסרים בתקשורת וגם בתעמולה בכנסת אם אתה שוחה שם טוב (ומרגיש, מתוך נסיון, שזה באמת מועיל לפרויקט וכו'). אתה צריך כל בקר לברר במחשבה את היעד, לראות את עצמך בתור שליח, וליישם את המשימות, לשם שמים, במשך היום. ברכה להצלחה רבה!

שאלה:

אני לומד בחברותא עם אברך חסידי את הספר שערי עבודה של רבי אהרון מסטראשלה (תלמידו של אדה"ז). מצד הזמנים שלו ושלי מתאפשר לנו ללמוד רק בבימ"ד מסויים בו לימוד חסידות בסגנון זה, המלא במושגים מהאריז"ל וספרי קבלה, אינו מקובל כ"כ והדבר עלול למשוך תשומת לב. האם נכון ומקובל הדבר, או שמא עלינו להמנע מבלטות בנוף השמרני?

מענה:

אין חשש. ללמוד בריש גלי, בענוה, שפלות ושמחה.

שאלה:

בננו - שנמצא על סף גיוס - נתקף לעתים חרדות (שגורמות לקוצר נשימה) בסיטואציות שיש בהן חשש פציעה/פגיעה (בסבירות נמוכה). נשמח לברכת ועצת הרב.

מענה:

ברכה לחיזוק באמונה טהורה בהשם יתברך. כדאי לקרוא סיפורי בעל שם טוב, בפרט אודות צוואת אביו לא לפחד כלל משום דבר בעולם חוץ מבורא העולם שכולו טוב. ניתן לקרוא את הסיפורים עם ביאורים עליהם בסדרת ספרי 'אור ישראל'.

שאלה:

כבר הרבה זמן שאני מנסה להתמודד עם מידת הקנאה ועם הצורך שלי להשוות כל הזמן ביני לבין הסובבות אותי. אני מתפללת תמיד על כך "שלא תעלה קנאתי על אחרים ולא קנאת אחרים עלי", ועדיין מרגישה שלא השתחררתי ממידה זו. אשמח לעצת הרב.

מענה:

תתבונני כל יום במאמר חז"ל "הקנאה והתאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם". שלוש המידות במאמר זה מקבילות לשלשת הרבדים של כוחות הנפש, מושכל-מורגש-מוטבע:

הקנאה מקבילה לכוחות נצח, הוד ויסוד בנפש, שהם כוחות המוטבע (מלשון טבע) בנפש. תיקון הקנאה הוא על ידי הידור במצוות ומעשים טובים. התאוה מקבילה לכוחות חסד, גבורה

מענה:

הקביעה האם להתחתן אינה לפי שמות בני הזוג המיועדים. חתונה קובעים לפי הסכמה על היעדים המשותפים בחיים – הקמת בית על אדני התורה והמצוות ודרך החסידות – וכאשר יש חיבת הלב בין בני הזוג המיועדים. כאשר ישנם לבטים לגבי החתונה ניתן להתיעץ עם רב ולקבל עצה עמוקה ורצינית, ולא התיחסות לשמות בני הזוג כדבר הקובע. לגבי העיון בשמות בני הזוג ע"פ קבלה: אם וכאשר בני הזוג מחליטים להתחתן אכן ניתן לגלות רבדים פנימיים יותר בזוג דרך השמות – אך הדבר נעשה לאחר ההחלטה להתחתן, ולא לפנייה.

ותפארת שבנפש, שהם כוחות המורגש בנפש. תיקון התאוה הוא על ידי תפילה בכוונת הלב. הכבוד מקביל לכוחות חכמה, בינה ודעת שבנפש, שהן כוחות המושכל שבנפש. תיקון הכבוד הוא על ידי לימוד התורה – נגלה ונסתר – בעיון.

ישנה התכללות בין שלוש המידות האלו. לכן, אף שעיקר תיקון הקנאה הוא הידור במצות ומעשים טובים, צריך לכלול בתיקון זה גם את שני התיקונים הנוספים.

שאלה:

האם ניתן ללמוד משמות בני זוג על התאמה ביניהם?

לתשומת לב – מדובר במענות פרטיים לשאלות מסוימות, לשואלים מסוימים בהקשר מסוים. חלק מהתשובות לא נערכו כתשובה לרבים, והן מתפרסמות כ"לחם חם ביום הלקח"ו בשל העניין והלימוד שיכול להיות מהם כהשראה לרבים. בדרך כלל השאלה קוצרה או שונתה (ולעתים גם התשובה, בפרטים קטנים) כדי למנוע פגיעה בפרטיות השואלים

ברכות בחשבון

מתמטיקה בפרשת השבוע

מספרים משוכללים (perfect numbers)

$$\Delta(2^3 - 1) = \Delta 7 = 28$$

$$\Delta(2^5 - 1) = \Delta 31 = 496$$

תופעה זו מדגימה כיצד המספרים המשוכללים משלבים יחד שלשה סוגים יסודיים של מספרים: מספרים ראשוניים, חזקות של 2 ומספרים משולשים, וסימנך 1-2-3. רומז למספרים הראשוניים, 2 - רומז לחזקות של שתיים המתגלות בטבע בסוד חלוקת תאי הבריאה ל"שנים שנים", החל מ"בראשית ברא א-להים את השמים ואת הארץ", חלוקת הבריאה כולה לשמים וארץ, 3 - רומז למספרים המשולשים, המספרים המהווים בסיס למספרים הצורניים, ודוק היטב.

אתגר 1: להוכיח שכל מספר שעונה לקריטריון הנ"ל הוא אכן מספר משוכלל!

ישנה תופעה חשובה נוספת הנכונה לכל המספרים המשוכללים (הידועים) חוץ מ-6 והיא שכל מספר משוכלל הוא סכום המעוקבים של מספרים אי-זוגיים לפי הסדר (סדרה A016755), ונדגים:

$$1^3 = 1$$

$$1^3 + 3^3 = 28$$

$$1^3 + 3^3 + 5^3 + 7^3 = 496$$

המספר המשוכלל הבא הוא:

$$1^3 + 3^3 + 5^3 + 7^3 + 9^3 + 11^3 + 13^3 + 15^3 = 8128$$

והבא אחריו הוא:

$$1^3 + 3^3 + 5^3 + \dots + 123^3 + 125^3 + 127^3 = 33550336$$

"בראשית ברא..."
— פסוק משוכלל

והנה, הפסוק הראשון של התורה,

"מספר משוכלל" מוגדר כמספר שסכום מחלקיו (למעט הוא עצמו אך לרבות המספר 1 שמחלק כל מספר, שעל כן יש מקום לכלול את המספר 1 בסדרת המספרים המשוכללים ויש מקום לא לכלול אותו, או, במלים אחרות: המספר 1 הוא גם מספר משוכלל וגם לא מספר משוכלל!) שווה למספר עצמו (המספרים המשוכללים הם סדרה מספר A000396 ב-oeis.org). כל המספרים המשוכללים הידועים לנו הנם זוגיים (למעט 1). עד היום לא ידוע אם ישנו מספר משוכלל אי-זוגי, ומסתבר לומר שאין, ארבעת המספרים המשוכללים הראשונים (כולל המספר 1) הם: 1, 6, 28, 496. נדגים את היותם משוכללים:

6 - מחלקיו הם 1, 2, 3 וסכומם הוא 6.

28 - מחלקיו הם 1, 2, 4, 7, 14 וסכומם עולה 28.

496 - מחלקיו הם 1, 2, 4, 8, 16, 31, 62, 124, 248 וסכומם עולה 496.

עוד תופעה חשובה ביחס למספרים המשוכללים היא שכל מספר משוכלל (זוגי) הוא משולש של חזקה של 2 פחות 1, $2^n - 1$, ששווה לסכום כל החזקות של 2 עד לאותה חזקה ולא עד בכלל), כאשר מספר זה הוא מספר ראשוני. ונדגים:

החזקות של 2 פחות 1 הן 1, 3, 7, 15, 31,

63, 127 וכו'. ומתוכן הראשוניים הם: 1, 3, 7,

31. ואמנם המשולש של כל אחד מאלה שווה

למספר משוכלל:

$$\Delta(2^1 - 1) = \Delta 1 = 1$$

$$\Delta(2^2 - 1) = \Delta 3 = 6$$

שלפניו, "בחדש השלישי לצאת בני ישראל מארץ מצרים ביום הזה באו מדבר סיני...", סיפור מעמד הר סיני לקבל את התורה, יש בדיקו 1369 אותיות, "ורוח א-להים מרחפת על פני המים" – "אין מים אלא תורה"). והנה, הביטוי **רוח א-להים** שווה 300 שהוא ערך האות **ש** (וכן $\Delta 24$). אם כן אפשר לראות בביטוי "**רוח א-להים**" כרמוז לאות **ש**, ושהאות **ש** מרחפת על פני המים. זה סוד המלה "**שמים**" שבה ה-ש (יסוד האש היולי) מרחפת על **מים**. אבל עוד יותר עמוק הוא כאשר ה-ש מרחפת על "את השמים" שכן האות ש היא האות האמצעית בביטוי. וכאן יש רמז מופלא למספר 496, שכן לבד מהאות ש (המרחפת) שאר האותיות "**את המים**" עולות 496. ועוד, ש שווה למשולש 24 (כנ"ל) ואילו **את המים** שווה למשולש 31. מכל מקום, מצאנו כאן רמז מיוחד למספר המשוכלל הרביעי, 496. והנה, רמז נאה המחזק את הזיהוי של האות **ש** של "את השמים" כמרחפת הוא שהאות ש של השמים היא האות ה-**חי** בפסוק (ובתורה כולה), בעוד התבה ה-**חי** בתורה היא "מרחפת"!

משוואת בראשית

כעת, נתבונן מה קורה לפסוק הראשון כולו כשנבדיל בו את האות **ש** של "את השמים". ערך הפסוק 2701 יתחלק ל-300 (**ש**) שהוא כאמור $\Delta 24$ ועוד 2401 שהוא 49^2 (או 7^4).

בראשית ברא א-להים את ה-מים ואת הארץ

$$\Delta 24 \pm 49^2 = ש$$

והנה, סכום שני ה"שורשים", 49 (ברבוע) ו-24 (במשולש) שווה 73, והוא "שורש"

"בראשית ברא א-להים את השמים ואת הארץ", רומז "בתלת זימני הוי חזקה" לסדרת המספרים המשוכללים, שכן שלשת המספרים המשוכללים הראשונים רמוזים בו:

1 - האות הראשונה היא ב רבתי, הקובעת ברכה (חז"ל דרשו את האות **ב** של **בראשית** מלשון ברכה) לעצמה.

6 - בתבה הראשונה "בראשית" 6 אותיות. 28 - בפסוק הראשון כולו 28 אותיות.

והנה, לפי זה מתבקש לחפש גם את המספר המשוכלל הבא – 496 – בפסוק הראשון (ולהעיר שהמלה הידועה ביותר שערכה 496 היא **מלכות** שהוא גם **אברהם אברהם** הרמוז בהמשך תיאור הבריאה "אלה תולדות השמים והארץ בהבראם". המלכות היא תכלית השתלשלות העולמות העתידה להתגלות. כמו כן, כשם ש-496 הוא המספר המשוכלל הרביעי, כך **המלכות** היא הרגל הרביעית של המרכבה).

כדי להבין היכן המספר 496 מסתתר בפסוק הראשון נצא לרגע להתבונן על הפסוק ממעוף הצפור. הפסוק הראשון כולו – "**בראשית ברא א-להים את השמים ואת הארץ**" – עולה 2701 והוא $\Delta 73$ (73 שווה **כמה**, נושא שנדון באריכות בספרנו באנגלית 913 על הפסוק הראשון של התורה). המשולש של כל מספר אי-זוגי שווה למספר כפול הנקודה האמצעית שלו, ובמקרה זה $\Delta 73$ שווה למכפלה של 73 עם 37, שכן 37 הוא הנקודה האמצעית של 73.

החלק השני של הפסוק השני, "**ורוח א-להים מרחפת על פני המים**" עולה 1369 שהוא 37^2 (נשים לב לכך שההפרש בין 2701, ערך הפסוק הראשון, ו-1369, ערך החלק השני של הפסוק השני, הוא 1332 שהוא 37 פעמים 36 או יהלום 36 – כלומר, פעמיים $\Delta 36$ – והוא ערך פסוק הכותרת של עשרת הדברות, "**וידבר א-להים את כל הדברים האלה לאמר**", שבפרשיה

(וקדימה) עד המספר השביעי.

1	23	97	223	401	631	913
	22	74	126	178	230	282
	52	52	52	52	52	

נמצא שבסיס הסדרה הוא 52 ששווה הוי' הוי', שם בן. והנה, המספר השביעי החביב בסדרה הוא 913, **בראשית** (המספר החמישי בסדרה הוא 401 שווה **את**, התחלת החלק השני של הפסוק הראשון – "**בראשית** ברא א-להים **את** השמים ואת הארץ". **בראשית את** שהוא **חי** פעמים **חכמה**, שאר תבות הפסוק עולות **חיה** פעמים **חכמה**).

ממוצע 7 המספרים (החיוביים) הראשונים בסדרה הוא 327 והוא ערך **אש הוי'** (במספר קדמי, **אש הוי'** שווה "**בראשית ברא א-להים**"), וכפי שהופיע אצל אליהו הנביא בהר הכרמל, "ותפל אש הוי' ותאכל את העלה ואת העצים ואת האבנים ואת העפר ואת המים אשר בתעלה לחכה". והנה, 8 המספרים הראשונים בסדרה הנ"ל (שהערך הממוצע שלהם הוא **טוב** פעמים **הוי'** – "**טוב הוי'** לכל ורחמיו על כל מעשיו") שהוא **אליהו** פעמים **הנביא**!

והנה, ממוצע 4 המספרים (החיוביים) הראשונים הוא 86 או **א-להים**, הרומז ל"רוח א-להים" האות ש המרחפת על המים של "השמים". ידוע בקבלה שהאות **ש** שווה למילוי יודי"ן של שם א-להים (שכנגד מילוי עב ומילוי סג בשם הוי', סוד המוחין): **אלף למד הי יוד מם**. ממילא כיוון ש"רוח א-להים" עולה **ש**, מילוי היודי"ן של א-להים מתחלק אף הוא **לא-להים** ועוד חלק המילוי (**לף מד יוד ם**) שעולה **רוח** (צריך לומר ש"רוח" כאן היינו לשון "רְחוּם וְהַצִּלָּה", וככלל שהמילוי הוא הרוח-הַרְחוּם של המלה).

כיוון שהגענו עד כאן, נעיין ונמצא שבתורה כולה המלה "השמים" מופיעה 73, **חכמה**,

המשולש של הפסוק כולו, 2701. כמו כן, נשים לב לעובדה:

$$49 = 2 \cdot 24 \pm 1$$

מתגלה כאן כלל אותו יש להוכיח כאתגר השני הפעם, והוא:

$$\Delta n \pm (2n \pm 1)^2 = \Delta(3n \pm 1)$$

נציב לדוגמא 7 במקום n, ונקבל:

$$\Delta 7 \pm 15^2 = \Delta 22$$

$$28 \pm 225 = 253$$

אתגר 2: הוכח את המשפט

$$\Delta n \pm (2n \pm 1)^2 = \Delta(3n \pm 1)$$

סדרת "בראתי ש"

ממה שמצאנו אודות האות **ש** מתבקש לומר שגם ה-ש של המלה "**בראשית**" מרחפת מעל המלה. אם כך, המלה הראשונה רומזת לביטוי "**בראתי ש**". ביטוי זה קרוב לרעיון של "**בראשית**" צרוף "**ברית אש**" הידוע מתקוני הזוהר, וכן האות ש היא האות של יסוד ה-אש בספר יצירה (כנ"ל, אך דווקא במלה שמים היא מרחפת על פני המים).

והנה, חלוקת המלה "**בראשית**", שערכה 913, ל"**בראתי ש**" מגלה נוסחה נוספת. שכן, **בראתי** עולה **תריג** שהוא מספר ההשראה ה-חי, ואילו **ש** כפי שראינו שווה ל-24. היחס בין ה"השורשים" **חי** ל-**כד** הוא יחס של 3:4. נפתח סדרה על בסיס תובנה זו ונחשב את המספרים הראשונים המקיימים נוסחה זו:

$$\boxed{3} \pm \boxed{4} = 13 \pm 10 = 23$$

$$\boxed{6} \pm \boxed{8} = 61 \pm 36 = 97$$

$$\boxed{9} \pm \boxed{12} = 145 \pm 78 = 223$$

אם כן, המספרים הראשונים בסדרה (חוץ מהשראה 0 ועוד משולש 0 שווה 1) הם 23, 97 ו-223.

נחשב את ההפרשים הקבועים כדי למצוא את הבסיס ולהמשיך את הסדרה (אחורה

המשוכללים יוצרים כעין שביל זהב בין כל המספרים (שנוטים לכאן ולכאן), היינו שהמשוכללים הם מהווים את שלמות האיזון הפנימי והעצמי (סוד "האזינו השמים" כנ"ל), מה שאין כן השאר (אבל בכוחם הרוחני לאזן את השאר, להביאם לשלמות הנפשית שלהם).

אתגר 3: להוכיח שיש הרבה יותר מספרי חסר מאשר יתר, מה היחס ביניהם?

הפסוק הראשון בסוד החכמה

ראינו שערך הפסוק הראשון של התורה (המלה **חכמה** נדרשת בזהר **ככח-מה**, והנה בפסוק הראשון יש **כח** אותיות כנ"ל וממילא משמע שהפסוק המשלימו הוא הפסוק הרביעי, "וירא א-להים את האור כי טוב ויבדל א-להים בין האור ובין החשך", שבו **מה** אותיות (משולש ט). חלוקה זו של 73 ל-28 ($\Delta 7$) ו-45 ($\Delta 9$) היא "חתך הזהב" של 73. והנה, ערכי הפסוק הראשון והרביעי, שניהם כפולות של 37. הפסוק הראשון, 37 פעמים 73 כנ"ל והפסוק הרביעי 37 פעמים 48. ביחד, ערכם עולה 4477 שהוא 37 פעמים 11^2 (וכן $66^2 \pm 11^2$). לבד מהפסוק הראשון והרביעי המשלימים זה את זה, שאר שלשת הפסוקים בתאור של "יום אחד" עולים 6500 או 100 פעמים **א-דני** שהם **נר** פעמים **הוי'** (רמז ל"נר הוי' נשמת אדם"). 6500 שווה גם **אחד-אהבה** פעמים "**פרו ורבו**". ההפרש בין 6500 ל-4477 הוא 2023 שהוא 7 פעמים **טוב** ברבוע (שהוא גם ערך "[בראשית] **ברא א-להים**") וכן, האחוריים של תורה: **ת תו תור תורה**.

פעמים, וראינו ש-73 הוא "שורש" המספר המשולש 2701 שהוא ערך "**בראשית ברא א-להים את השמים ואת הארץ**", כנ"ל. רק בשבעת ימי בראשית "השמים" מופיעה 10 פעמים, רמז לכך שהאות **י** של שם הוי' מקביל לספירת החכמה (וממילא, אפשר לומר שעוד 63 הופעות הנן כנגד **עב דסג**, שם **סג** יחד עם **י** אותיותיו, "**סיג לחכמה**", כמבואר באר"י). "השמים" האחרון בתורה הוא "האזינו השמים" ("השמים" שווה ה פעמים "האזינו", נמצא שהערך הממוצע של ה אותיות "השמים" הוא "האזינו", סוד מזל מאזנים של חדש תשרי בו קוראים פרשת האזינו, ללמדנו שאיזון בנפש, סוד המתקלא בספרא דצניעותא שבזהר, תלוי בהאזנה לשמים, לתורה מן השמים, והאזנה להאזנת השמים עצמם. "האזינו השמים" שווה ו פעמים **האזינו**, "האזינו" ב"רצוא ושוב", **ה הא האזי האזי האזינו אזינו זינו ינו נו ו** שווה **דעת**, "מפתחא דכליל שית" – "האזינו" שווה **דעה** ובדעת יש שש דעות, **דעת** שווה ו פעמים **דעה**).

כח האיזון של המספרים המשוכללים

לשלמות נושא המספרים המשוכללים בהם פתחנו נציין שאם סכום מחלקיו של מספר פחות מהמספר עצמו, הוא נקרא מספר חסר (deficient number), ואם הסכום יותר מהמספר, הוא נקרא מספר יתר (abundant number). למשל: 10 הוא מספר חסר (ב-2, שכן סכום מחלקיו – 1 2 5 – שווה 8 שהוא 2 פחות מ-10). לעומת זאת, 100 הוא מספר יתר (ב-17, שכן סכום מחלקיו – 1 2 4 5 10 – שווה 20 25 50 – שווה 117). נמצא שהמספרים

הוא משחק מאד רציני. בחסידות קוראים למשחק כזה "נעוץ סופו בתחלתו". כפי שראינו אנחנו נועצים את הסוף ומחברים אותו עם ההתחלה אנו מקבלים דבר חדש.

מה הכוונה? זכינו זה עתה לסיים בשמחת תורה את חמשה חומשי תורה, ומיד אנו מתחילים אותה מחדש בחמש בראשית.

באלו מלים בחמש דברים סימנו את קריאת התורה? בתאור על היד החזקה והמורא הגדול של משה רבנו, אותם עשה "לעיני כל ישראל". ובאלו מלים פותחת התורה? בתאור בריאת העולם "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ".

כעת ננעץ ונחבר את הסוף להתחלה ונקרא את שני הפסוקים ברצף, בלי להפסיק ביניהם: "...אשר עשה משה לעיני כל ישראל - בראשית ברא". מה הדבר החדש שקבלנו? במשפט החדש יוצא, שחמשה רבנו עשה משה לעינינו שלנו, שלי ושלך ושל כל יהודי ויהודי - "לעיני כל ישראל". ומהו הדבר שעשה? "בראשית ברא!"

אתנו את העינים

מה הכוונה? בעינים הרגילות שלנו אנחנו לא רואים את בריאת העולם.

שלוש ידיים! קוראים לי רזי ובעזרת ה' נפגש בכל שבוע במדור הילדים של עלון 'ואביטה'. אתם בטח מנחשים ששמי, רזי, הוא בגלל התחביב המיוחד שלי ושלכם - רזי תורה! המשיר הבטיח לבעל שם טוב שיתגלה רק כפי ש"פוצו מעינותיה חוצה". הרב גינזבורג מסביר שהסימן הכי טוב לכך הוא שאפילו ילדים משתעשעים בשעשועי תורה - מדברים בשפה של חסידות ופנימיות התורה! את המדור הקבוע תוכלו לקרוא בעצמכם או ללמד עם אבא, והעקר - ללמד ולהפיץ אותו הלאה, בשלחן שבת, לחברים בבנין והעקר - "חוצה!" אז אני מאחל לכלנו הנאה מרבה והצלחה מכללה.

אנחנו את הסוף להתחלה

השבוע נתחיל עם תופעה מענינת. בואו ונצטרף לשירה של דודי ויוסי בחצר המשחקים:

דודי: יוסי, תגיד מים-מים הרבה פעמים

יוסי: מים-מים-מים-מים-מים-מים....

דודי: ומה יצא לך?

יוסי: אוֹפֶס, יָצָא אֲמָא-אֲמָא-אֲמָא....

מכירים את משחק המלים הזה? ככה זה כשמתחברים את הסוף להתחלה. זה משחק אהוב על ילדים (לא רק...), אבל

העינים הַיחידות שפלה

דָּבָר נוסף מְלַמֵּד אוֹתָנוּ מִשֶּׁה רַבֵּינוּ: כְּדֵי לְרַאוֹת בְּעֵינַיִם הַרְגִּילוֹת שְׁלָנוּ אָנוּ רַק צְרִיכִים לְפַקֵּחַ אוֹתָנוּ וּלְהַבִּיט, אֲבָל כְּדֵי לְהַפְעִיל אֶת הָעֵינַיִם הַמְתַּקְּנוֹת נִדְרָשׁת׳ חֲכָמָה מִיְחָדָת – חֲכָמַת הַלֵּב. לְעֵינַיִם אֵלוּ קוֹרְאִים "עֵין הַשֶּׁכֶל שֶׁבַלֵּב". אֵלוּ אֵינָן עֵינַיִם רְגִילוֹת שְׂרוּאוֹת חֲפָצִים גְּשָׁמִיִּים, אֲלָא אֵלוּ עֵינַיִם מִיְחָדוֹת הַמְתַּחַבְּאוֹת בְּלִבּוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד, וְהֵן רוֹאוֹת אִיךָ ה' בּוֹרָא וּמַמְצִיא בְּכָל שְׁנֵיָהּ אֶת כָּל הָעוֹלָם מִחֲדָשׁ!

נְכוּן, לֹא תִמַּד אָנוּ זֹכִים לְרַאוֹת זֹאת. בְּסִפּוֹר הַזֶּהר מְסַפֵּר שֶׁאַפִּילוּ מִשֶּׁה רַבֵּינוּ הָיָה בְּצַעַר עַל כֶּן שֶׁבְּגִלְלַת הַגּוֹיָה גִשְׁמִי הוּא אֵינוֹ מַצְלִיחַ לְרַאוֹת הַשְּׂגוֹת רוֹחֲנֵיאוֹת, עַד שֶׁרַבִּי שְׁמַעוֹן בֵּר יוֹחָאִי בָּא וּמְנַחֵם אוֹתוֹ: "אֲבָל בְּעֵין הַשֶּׁכֶל דְּבַלְבָּהּ אֶת חֲזִי כּוּלָּא". כְּלוּמַר, אֲבָל בְּעֵין הַשֶּׁכֶל שֶׁבַלְבָּהּ אֶתְהָ רוֹאֶה הַכֹּל!

אִם כֵּן, מִשֶּׁה רַבֵּינוּ זֹכָה וְגַם מְזַכָּה [וּמְזַכֵּךְ] אוֹתָנוּ לְרַאוֹת אֶת הָעוֹלָם נוֹלָד בְּכָל רֵגַע מִחֲדָשׁ. "אֵיזְהוּ חֲכָם? הַרוֹאֶה אֶת הַנוֹלָד!"

רַגַע, שֶׁכַּחֲתִי... הַרְעִיוֹן הַזֶּה – חֲכָמַת הָעֵינַיִם הַנִּסְתָּרוֹת שֶׁבַלֵּב – מְתַחַבֵּא גַם הוּא בְּשָׁנֵי הַפְּסוּקִים שֶׁנִּגְעָצְנוּ זֶה בְּזֶה: קָדָם חִבְּרָנוּ אֶת הַמְּלִים לְמִשְׁפָּט אֶחָד

אֲנַחְנוּ רוֹאִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם, צְמַחֲהָ וּבַעֲלֵי חַיִּים, אֲנָשִׁים וּבְנֵינַיִם. וּמִי בְּרָא אֶת הַכֹּל? ה' כּמוֹכֵן. מִתִּי זֶה קִרְהָ? פַּעַם, לְפָנַי חִמַּשְׁת׳ אֲלָפִים שְׁבַע מֵאוֹת שְׁבַעִים וְתִשְׁעַ שְׁנָיִם (5,779). מֵאַז, כֶּן נִרְאָה לְעֵינַיִם הַרְגִּילוֹת שְׁלָנוּ, ה' מְכוּן אֶת הַכֹּל מִרְחוּק, כּמוֹ עַם אוֹטוֹ שְׁלֹט.

מַה עוֹשֶׂה לָנוּ מִשֶּׁה רַבֵּינוּ? הוּא מְתַקֵּן לָנוּ אֶת הָעֵינַיִם. הָעֵינַיִם הַרְגִּילוֹת שְׁלָנוּ דּוֹמוֹת לְמִשְׁקָפִים שֶׁהִתְכַּסּוּ בְּאַבְקָא אוֹ לְכֻלוֹהֶן, וְאַחֲרֵי שֶׁמְנַקִּים אוֹתָנוּ בְּמִטְלִית לַחָה הָעוֹלָם נִרְאָה פְּתֹאוֹם בְּרוּר וְחַד. מִשֶּׁה רַבֵּינוּ גוֹרֵם לָנוּ לְהִסְתַּכֵּל בְּצוּרָה נְכוּנָה וְלִרְאוֹת כִּיצַד הָעוֹלָם הַגְּדוֹל שְׁלָנוּ נִבְרָא בְּכָל רֵגַע מִחֲדָשׁ. בְּשֵׁנֵיָהּ זֶה מִמַּשׁ אָמַר ה' "הֵי אֹר" וְהִנֵּה הָאֹר, בְּרֵגַע זֶה ה' אוֹמַר "הֵי רְקִיעַ" וְהִנֵּה לָנוּ שָׁמַיִם בְּהִירִים.

זֶה נִקְרָא "בְּרֵאוֹתֵי בְּרָא". לְפָנַי שְׁמַשֶּׁה רַבֵּינוּ מְתַקֵּן לָנוּ אֶת הָעֵינַיִם אֲנַחְנוּ מְבִינִים אֶת הַמְּלִים הָאֵלוּ כֶּן: פַּעַם, לְפָנַי הַרְבֵּה הַרְבֵּה שְׁנָיִם ה' בְּרָא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ.

הַיּוֹם, אַחֲרֵי שֶׁמִּשֶּׁה רַבֵּינוּ תִקֵּן לָנוּ אֶת הָעֵינַיִם, אֲנַחְנוּ קוֹרְאִים אֶת אוֹתָנוּ הַמְּלִים בְּמִשְׁמַעוֹת חֲדָשׁהּ: בְּרֵגַע זֶה מִמַּשׁ מִחֲדָשׁ ה' (=בְּרֵאוֹתֵי) וּבוֹרָא אֶת הַשָּׁמַיִם, אֶת הָאָרֶץ וְאֶת הַבְּרִיאָה כְּלָהּ.

זֶה בְּכֻלּוֹ לֹא אוֹמֵר שְׁגָם הַיּוֹם תִּמְשִׁיךְ
הַמְרִיבָה בִּינֵנו. הֲרִי אֲנִי כִּבֵּר מִיִּשְׁהוּ אַחֵר
לְגַמְרִי, יְהוּדֵי חֲדָשׁ שְׁרוּצָה לְהִיּוֹת חֵבֵר
שֶׁל כָּלָם וְלֹאֲהֵב אוֹתָם. אַגֵּב, גַּם הַחֵבֵר
נִבְרָא מִחֲדָשׁ, בְּטַח גַּם הוּא כִּבֵּר מִיִּשְׁהוּ
אַחֵר לְגַמְרִי, מִיִּשְׁהוּ שְׁרוּצָה לְהִשְׁלִים
אֶתִּי.

כִּכֵּל שְׁנִזְכָּה לְהִתְאַמֵּץ לְתַקֵּן אֶת
הָעֵינַיִם וְלִרְאוֹת אֶת הַתְּחִלּוֹת הַבְּרִיאָה
בְּכָל רֵגַע – כִּי יִתְקַרֵּב אֵלֵינוּ בְּמַהֲרֵי
הָאוֹר, הֲ"אוֹר חֲדָשׁ עַל צִיּוֹן תִּבְרָא" בְּבִיאַת
מְשִׁיחַ צְדִיקֵנוּ בְּקִרְבֵנוּ מִמָּשׁ! כְּשִׁיבֹא
מְשִׁיחַ כִּבֵּר לֹא יִהְיֶה הַבְּדֵל בֵּין הָעֵין
הַגִּשְׁמִית הַרְגִילָה לָעֵין הַנְּסֻתָּת שֶׁבַּלֵב,
אֵלָּא "עֵין בְּעֵין יִרְאוּ" אֱלֻקוֹת!

שְׁתַּהֲיֶה לְכַלְנֵנוּ שְׁנָה טוֹבָה וּמְתוֹקָה וְ...
חֲדָשָׁה!
תְּחִלּוֹתֵנוּ!

כֵּן

אֲרוּךְ. בּוֹאוּ נִחְבֵּר כָּעֵת אֶת הָאוֹתוֹת
לְמַלְכָה אַחַת – הָאוֹת הָאַחֲרוֹנָה בְּתוֹרָה
(הָאוֹת ל בְּמַלְכָה "יִשְׂרָאֵל") עִם הָאוֹת
הָרִאשׁוֹנָה בְּתוֹרָה (הָאוֹת ב בְּמַלְכָה
"בְּרִאשִׁית") – וְהִנֵּה לָנוּ הַלֵּב!

גַּם אֵין חֲדָשׁ

רֵגַע, בְּעֵצָם אִם הַכֹּל נִבְרָא מִחֲדָשׁ בְּכָל
רֵגַע, אֵז גַּם אֲנִי וְאַתָּה, כְּלָנוּ, נִבְרָאִים בְּכָל
רֵגַע מִחֲדָשׁ. אִם אֲנִי בְּכָל שְׁנִיָּה מִתְחִלֵּת
אֲנִי יָכוֹל לְהִיּוֹת מִהֲרֵגַע הַזֶּה מִיִּשְׁהוּ אַחֵר
לְגַמְרִי! הֲרִי אֲנַחְנוּ לֹא יוֹצְאִים מִהַכֵּל.
לְמִשְׁלָל: עַד הַיּוֹם הֵייתִי נֹחֵשֵׁב לְתַלְמִיד
חֲלָשׁ, שֶׁלֹּא מִתְאַמֵּץ בְּלִמּוּדִים וְגַם לֹא
מְצַלִּח בָּהֶם כִּי מִמִּילָא אֵין לִי כֹל כֶּן
הַרְבֵּה שֶׁכֵּל... כֹּל זֶה הָיָה עַד הַיּוֹם, אֲבָל
מִרְגַע זֶה אֲנִי כִּבֵּר מִיִּשְׁהוּ אַחֵר, בְּרִיאָה
חֲדָשָׁה! אִם אֶתְמוֹל לֹא הִתְנַהֲגְתִּי כֹל כֶּן
יָפָה לְחֵבֵר וְאוֹלֵי אֶפִּילוּ הַעֲלֵבְתִּי אוֹתוֹ,

בגמרא ובהלכה מכילה בדרך כלל דעות שונות, ועיקר הבנת הסוגיה היא ההבחנה בין הדעות השונות, השיטות השונות והמקרים

השונים. וככל שמחדדים ומדייקים את הסברות והטעמים, ניתן לחלק עוד ועוד... **יש מי שריבוי השיטות** עושה לו 'כאב ראש', אבל מבט פנימי יותר חושף שלסוגיה יש מבנה (ופעמים רבות כמה מבנים בתוך הסוגיה). בשיעורים רבים ממחיש הרב כיצד מבנה הסוגיה בנגלה שבתורה מאפשר למצוא את המבנה המקביל בקבלה וחסידות ולתת לסוגיה הסבר פנימי.

אך עוד לפני ההקבלה הפנימית, עצם תפיסת מבנה הסוגיה מאפשר לסדר נכון את הדעות ואף להבין מדוע הן 'מתבקשות'. כך, בגליון הנוכחי, עוסקת התוועדות שמחת בית השואבה במחלוקת לגבי תשובה וכפרת יום כיפור, ומתוך חשיבה במושגים 'ממוצע' ו'התכללות' (והבנת החלוקה החוזרת בחז"ל של "שנים שהם ארבעה"), מתבקש לחפש — ואז גם למצוא, בדברי הראשונים והאחרונים — את הממוצעים בין שתי הדעות ה'קיצוניות' שבסוגיה. אז מגיעים לארבעה גוונים של תשובה, שגם מסתדרים במבנה פנימי ובעיקר נותנים טוב טעם ודעת — וגם נחמה ועידוד — בסוגית התשובה.

מעוניין להצטרף לצוות המפיצים של **ואביטה?**

רוצה להצטרף לתפוצת המייל שלנו ולקבל את כל ההודעות והשיעורים?

שלח מייל לכתובת: **itiel@pnimi.org.il**

רוצה לשמוע את שיעורי וניגוני הרב? התקשר לפנימי-פון במספר **079-9211452**

לפניות בנושא העלון: **052-4295164**

pnimi.org.il